

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ПЕТТИ ОДДЕЛ

СЛУЧАЈ ЗОЛЕТИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ АЗЕРБЕЈЦАН

(Жалба бр. 20116/12)

ПРЕСУДА

Член 4 • Позитивна обврска • Пропуст на домашните надлежни органи да поведат и спроведат ефективна истрага околу аргументираните жалбени наводи на мигрантските работници за постоење на прекугранична трговија со луѓе и принудна работа

СТРАЗБУР

7 октомври 2021 година

Оваа пресуда ќе стане конечна под условите од член 44 став 2 од Конвенцијата. Може да подлежи на уредувачки измени.

Во случајот Золетиќ и други против Азербејџан,

Европскиот суд за човековите права (Петти оддел), заседавајќи како Судски совет во состав:

Síofra O’Leary, *претседател*,
Mārtiņš Mits,
Ganna Yudkivska,
Lātif Hüseynov,
Jovan Plevski,
Ivana Jelić,
Mattias Guyomar, *судии*,

и Victor Soloveytchik, *секретар на одделот*,
имајќи ги предвид:

жалбата (бр. 20116/12) против Република Азербејџан вложена пред Судот согласно член 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и темелните слободи („Конвенцијата“) од страна на триесет и три државјани на Босна и Херцеговина, чиешто имиња се наведени во Додатокот („жалителите“), на 22 март 2012 година;

одлуката да се достави известување до Владата на Азербејџан („Владата“) за жалбените наводи од членовите 4 став 2 и 6 од Конвенцијата и членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата, а остатокот од жалбата да се прогласи за недопуштена;

согледувањата доставени од тужената Влада и согледувањата што во одговор ги доставија жалителите;

коментарите доставени од Владата на Босна и Херцеговина, којашто го искористи своето право да интервенира во случајот (согласно член 36 став 1 од Конвенцијата и Правилото 44 став 1 (б) од Судскиот деловник);

расправајќи на затворена седница на 12 јануари 2021 година,

ја донесе следнава пресуда, којашто беше усвоена на истиот датум:

ВОВЕД

1. Случајот се однесува на наводниот пропуст на тужената Држава да спроведе ефективна истрага за жалбените наводи на жалителите дека биле жртви на принудна или задолжителна работа и трговијата со луѓе и на наводниот пропуст на домашните надлежни органи и судовите да донесат образложени одлуки за заштита на материјалните интереси на жалителите, со што е извршена повреда на членовите 4 став 2 и 6 од Конвенцијата и членот 1 од Протоколот 1 кон Конвенцијата.

ФАКТИ

2. Личните податоци за жалителите се наведени во Анексот. Жалителите ги застапуваше г. М. Бахишов, адвокат со седиште во Азербејџан во времето на поднесување на жалбата.

3. Владата ја застапуваше нивниот Агент, г. Ч. Езгеров.

4. Фактите за случајот доставени од странките може да се резимираат како што следи.

А. Престојот на жалителите во Азербејџан

1. Верзијата на жалителите за настаните

5. Според жалителите, тие биле врбувани во Босна и Херцеговина и одведени во Азербејџан, во групи од по десетмина или повеќе, како градежни работници на привремена работа, како претставници на „Сербез Дизајн енд Констракшн ЈЛЦ“ („Сербез“), што, според материјалите во досието на случајот, било трговско друштво регистрирано во Азербејџан во 2007 година со дејност во градежниот сектор, се до близу крајот на 2009 година (видете ги пасусите 25, 47, 57, 102-103 и 107 подолу). Повеќето од жалителите останале во Азербејџан во времетраење од шест месеци или подолго. Жалителите не ги наведоа точните датуми на пристигнување и заминување од Азербејџан за секој жалител поединечно.

6. Од Сербез авионски го организирале нивното патување во Азербејџан, по основ на туристичка виза, којашто им била издадена во Баку во моментот на пристигнување, на самиот аеродром, за период од триесет дена или подолго. Откако влегле во Азербејџан, претставници на Сербез им ги одзеле пасошите. Не им биле обезбедени поединечни работни дозволи од надлежните органи.

7. Дури престојувале во Баку, жалителите живееле во куќи кои биле преобразени во интернати, во соби со катни кревети, во кои биле заеднички сместени од дванаесет до дваесет и четири лица. Во интернатите немало обезбедено вода за пиење, проточна топла вода, гас или греење. Условите биле нехигиенски поради натрупаното ѓубре. На жалителите не им била обезбедена медицинска нега. Морале да почитуваат строги внатрешни правила воспоставени од Сербез. Известувањата за овие правила, испишани на нивните мајчини јазици, биле налепени на ѕидовите и вратите од интернатите. Иако самите жалители не дадоа детален исказ за овие правила, тие забележаа дека со автобус ги носеле на работа и назад, а дека остатокот од времето не им било дозволено да го напуштат своето сместување без посебна писмена дозвола издадена од претставниците на Сербез. Секое прекршување на правилата се казнувало со глоба, претепување, притворање во „посебно определено место“ и физичко заканување.

8. Жалителите работеле на изградба на неколку згради во Баку, вклучително и на „Бута Палас“, „Баку Експо Центар“ и „28 Мол“. Некои од луѓето доведени од страна на Србез работеле на изградбата на центарот за образование и обука „Кур Олимпикс“, чиј нарачател било Министерството за млади и спорт.

9. Од мај 2009 година, на жалителите не им била исплатена ниту една плата, со што не можеле да си ги задоволат основните потреби за живот. Според нив, на секој работник му се должеле отприлика 10.000 американски долари (УСД) на име неисплатени плати.

10. Како поткрепа на своите поднесоци доставени до Судот, жалителите доставија примерок од извештајот изготвен од страна на три НВО-а од различни земји, со називи „АСТРА“ (Србија), „Ла страда“ (Босна и Херцеговина) и Соработка за социјален развој (Хрватска), во соработка со азербејданска НВО, со назив Азербејдански центар за миграција („АЦМ“) (Azərbaycan Məqəzi Mərkəzi), објавен на 27 ноември 2009 година („Извештајот АСТРА“). Содржината на Извештајот АСТРА накратко е прикажана во пасусите 101-117 подолу.

11. Жалителите, исто така, доставија примерок од писмото на Данскиот совет за бегалци од 22 октомври 2010 година, упатено до АЦМ, во кое се вели дека во ноември 2009 година Данскиот совет за бегалци доставил хуманитарна помош, вклучувајќи и претежно намирници и друга помош, во вкупна вредност од 6.899 азербејдански манати (АЗН), на мигрантите од Босна и Херцеговина, Србија и Северна Македонија. Се наведува дека помошта била финансирана од Меѓународната организација за миграции, чиешто претставници, заедно со претставниците на АЦМ, учествувале во процесот на испорачување на помошта до мигрантите.

2. Поднесоци на Владата во однос на настаните поврзани со престојот на жалителите во Азербејџан

12. Без да ја претстави својата верзија на настаните, Владата ја оспори вистинитоста на фактичките искази на жалителите, забележувајќи дека не постојат докази за да се поткрпат нивните наводи и за да се докаже „постоењето“ на таквите факти.

3. Заминувањето на жалителите од Азербејџан

13. Ниту жалителите ниту Владата не раскажаа ништо за околностите во кои жалителите заминале од Азербејџан.

14. Од материјалите во досието на случајот се гледа дека во октомври 2009 година неколку НВО, вклучувајќи ги и АЦМ и трите НВО од Балкан наведени во пасус 10 погоре, дознале за наводната состојба на жалителите и нивните поплаки во однос на Србез.

15. Се гледа дека на 22 октомври 2009 година и на неутврден подоцнежен датум од АЦМ испратиле писма до Министерството за внатрешни работи и до Генералното обвинителство во врска со состојбата на работниците во Сербез, но не добиле никакви одговори (за повеќе детали, видете ги пасусите 36-39 подолу).

16. Понатаму, се гледа дека во октомври и ноември 2009 година, на работниците кои во тој момент биле во Азербејџан, од Сербез им исплатиле дел од неисплатените плати, ги однеле на меѓународниот аеродром во Баку, им ги вратиле назад пасошите, и авионски им го организирале враќањето во нивните соодветни држави. До крајот на ноември 2009 година, сите жалители си заминале од Азербејџан.

В. Судската постапка што жалителите ја повеле во Азербејџан

17. По враќањето на жалителите во Босна и Херцеговина, г. М. Бахишов бил ангажиран како нивен застапник во Азербејџан.

1. Првостепенa постапка

18. На 19 јули 2010 година, г. Бахишов поднел, во името на жалителите, граѓанска тужба против Сербез во Окружниот суд во Сабаил, барајќи на секој жалител да му се исплатат 10.000 УСД на име неисплатени плати, како и 5.000 УСД на име нематеријална штета предизвикана со наводната „повреда на нивните права и слободи“. Во својата тужба, тие цитирале повеќе одредби од Уставот, од Трудовиот законик и од Граѓанскиот законик за, меѓу другото, заштита на човековите права и трудовите права на странците, и за забрана на принудна работа и обесштетување. Тие, исто така, се повикале и на членот 4 од Конвенцијата.

19. Должината на фактичките поднесоци на жалителите изнесувала околу една страница машински напишан текст. Конкретно, тие ги сочиниле во суштина истите поднесоци како и поднесоците што подоцна ги доставија до Судот (видете ги пасусите 5-9 погоре). Понатаму, жалителите забележаа дека, бидејќи не им биле исплатени платите од мај 2009 година, биле принудени да купуваат намирници на кредит, со што се задолжиле во блиските продавници, и дека „оние коишто се спротивставиле на ваквата состојба биле казнети“. Поради ваквата состојба, им била обезбедена најразлична хуманитарна помош од Данскиот совет за бегалци, канцеларијата на ОБСЕ во Баку, канцеларијата на Меѓународната организација за миграции во Баку, АСТРА и АЦМ.

20. Од примерокот на граѓанската тужба достапна во досието на случајот се гледа дека документарните докази поднесени заедно со тужбата се состоеле само од копии на пасоши на 29 од жалителите (сите жалители, освен жалителите бр. 7, 10, 13 и 31 во Анексот). На

сите копии биле прикажани главните страници од пасошите, со имињата, фотографиите и датумите на раѓање на носителите, датумите на издавање и истекување на пасошите, броевите на пасошите итн., додека пак на четиринаесет од копиите биле прикажани и страниците со читлива азербејџанска виза (овие четиринаесет копии се однесуваат на жалителите бр. 1, 2, 3, 5, 6, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 24 и 33 во Додатокот). Од нив, визите издадени на жалителите бр. 14, 21 и 24, Муамер Кахриќ, Фехрет Мустафиќ и Драго Периќ биле визи со еден влез, со рок на важење од три месеци, а издадени во мај 2009 година или подоцна. Визите издадени на жалителите бр. 15 и 16, Миодраг Каурин и Предраг Каурин, биле визи со повеќе влезови, со рок на важење од една година, а издадени во август 2009 година и јули 2009 година соодветно. Сите други визи биле визи со еден влез, со рок на важење од еден месец. Од нив, визата издадена на жалителот бр. 18, Сабахудин Макиќ била издадена во октомври 2008 година, додека пак сите други визи биле издадени во мај 2009 година или подоцна. Покрај погорните четиринаесет копии, на копиите на уште два пасоша исто така е прикажано нешто што би можело да биде азербејџанска виза, но, овие две копии не се целосно читливи. Од она што се чита, можно е на жалителот бр. 23, Елведин Опардија да му била издадена едномесечна виза во март 2009 година, додека пак на жалителот бр. 32, Горан Вујатовиќ, можно е да му била издадена едномесечна виза во јуни 2008 година. Од преостанатите тринаесет копии на пасоши коишто не содржеле копија од виза, четири копии ги содржеле страниците на кои се прикажани влезните и/или излезните печати од граничните премини на Србија или Хрватска, кои одговарале на повеќе различни месеци во 2009 година. Преостанатите девет копии на пасоши не содржеле ниту копии од страниците со визи ниту од влезните или излезните печати.

21. Ниту еден друг доказ или документ, како, на пример, извештаи на НВО, не биле наведени како докази за поткрепување на тужбата. Во однос на таквите други докази доставени пред првостепениот суд, застапникот на жалителите забележа во својот поднесок до Судот, како и во последователните жалби пред Апелацискиот суд во Баку (видете го пасусот 29 подолу), дека за време на првостепената постапка тој се обидел на судот да му достави примерок од Извештајот на АСТРА, и дека формално побарал од судот да упати прашања до погоре споменатите НВО, како и до меѓународните организации кои им доставувале помош на работниците во Сербез пред да си заминат од Азербејџан. Но, според адвокатот, судот одбил да го прифати Извештајот на АСТРА и ги отфрлил другите негови барања (во досието на случајот не се достапни примероци од ниту една времена одлука во однос на таквите барања).

22. Обвинетото трговско друштво Сербез било застапувано од адвокат кој тврдел дека, за потребите на неколку големи и важни

градежни проекти во Азербејџан, од Сербез поканиле извесен број на странски работници согласно договорот за размена на кадри склучен на 14 мај 2007 година со матичното трговско друштво „Акора Бизнис Лтд“ („Акора“), компанија регистрирана во Ангила, на Британските Антили. Разменетите работници биле вработени во Акора, од каде што биле одговорни за исплата на платите и за сите други прашања поврзани со вработувањето. Согласно договорот за размена на кадри, од Сербез биле одговорни само за обезбедување сместување и оброци на работниците. Адвокатот на Сербез аргументирал дека не се основани тужбените барања на жалителите за материјално и нематеријално обесштетување.

23. Како поткрепа на своите поднесоци, од Сербез му доставиле на судот незаверени фотокопии од нивниот статут и од договорот за размена на кадри помеѓу Акора и Сербез (не се достапни во досието на случајот). Тие објасниле дека не располагаат со оригиналите на овие документи, бидејќи од раководството на Акора ги „зеле“ овие документи од Сербез и никогаш веќе не ги вратиле. Во врска со тоа, од Сербез исто така доставиле копија од огласот што го објавиле во весникот „Вергилен“ на 28 јули 2010 година (неколку дена откако жалителите ја поднеле својата тужба – видете го пасусот 18 погоре). Во огласот се велело дека оригиналите на основачките документи на Сербез (статутот) и нивната даночна потврда биле загубени, поради што повеќе не важеле.

24. На 21 октомври 2010 година, Окружниот суд во Сабаил ја отфрлил тужбата на жалителите.

25. Судот забележал дека, според потврдата за регистрација издадена од Министерството за правда, Сербез бил регистриран во Азербејџан на 16 март 2007 година. Според копијата од нивниот статут, станувало збор за подружница во целосна сопственост на Акора, којашто била регистрирана во Ангила на 30 јуни 2006 година. По загубата на оригиналот на основачкиот акт, на 11 август 2010 година, Даночната управа на Градот Баку одново им издала на Сербез заверени копии од нивните „основачки документи“. Судот дополнително ја разгледал копијата од договорот за привремено преместување на кадри од 14 мај 2007 година помеѓу Акора и Сербез, во кој се велело дека Акора се обврзува да премести свои кадри во Сербез во времетраење од најмногу три месеци. Според договорот за привремено преместување на кадри, преместените кадри се сметало дека се вработени во Акора, од каде што биле одговорни за исплата на нивните плати.

26. Судот потоа се упатил на писмата од најразлични надлежни органи, а особено (како што е резимирано во судската пресуда):

(i) писмо од 19 ноември 2009 година од Министерството за даноци упатено до АЦМ, каде што се констатирало дека од Сербез поднеле

даночни пријави за годините од 2006 до 2009, за износите платени за „ангажирани работници“. Но, образецот на даночната пријава не содржел поименично разгложување на платените даноци во однос на секој работник поединечно;

(ii) писмо од 17 декември 2009 година од Одделението за борба против трговијата со луѓе при Министерството за внатрешни работи („Одделението за борба против трговијата со луѓе“), во коешто се велело дека, на неутврден датум, го разгледале барањето од државјани на Босна и Херцеговина, Србија и Северна Македонија коишто работеле во Сербез, во кое се пожалиле дека биле подложени на трговија со луѓе. Но, бидејќи до 26 ноември 2009 година од Азербејџан си заминал и последниот работник, откако од компанијата ја примил последната исплата на неисплатените плати, не било можно да се спроведе истрага за нивните наводи; и

(iii) писмо од 22 декември 2009 година од Комисијата за човековите права (Народен правобранител), во коешто се велело дека Сербез изведувал градежни работи за најразлични развојни и градежни проекти од државно значење, дека според информациите дадени од Сербез станало неопходно да се отпуштат извесен број на работници поради тешката финансиска состојба на компанијата, и дека на оние работници кои посакале да се вратат во своите земји им биле исплатени насобраните плати што им се должеле и дека биле репатрирани на организиран начин.

27. Врз основа на погорното, судот констатирал дека жалителите биле директно вработени од Акора и не можело да се смета дека се вработени во Сербез, дека нивните плати требало да ги исплаќа Акора, дека тие само биле преместени во Сербез, дека не постоеле никакви договори за работа потпишани помеѓу жалителите и Сербез, и дека жалителите не доставиле никакви докази за спротивното. Затоа, не било можно Сербез да се смета за одговорен за неисплаќањето на платите и за сите други поплаки поврзани со работниот однос. А како друштво со ограничена одговорност, Сербез не можел да се смета за одговорен за обврските на својата матична компанија пред трети лица. Според тоа, тужбата на жалителите против Сербез немала ниту законска ниту договорна основа, и дека било можно тужбата да се поднесе само против Акора.

28. Конечно, судот констатирал дека наводите на жалителите за повредата на нивните права и слободи биле неосновани. Судот забележал дека од погоре споменатите писма од најразлични државни органи се гледало дека не е возможно да се утврди дали Сербез прекршил некое од правата или слободите на странските работници.

2. Апелациска и касациска постапка

29. На 1 декември 2010 година (со адендум на 24 јануари 2011 година) адвокатот на жалителите вложил жалба против првостепената пресуда, во суштина повторувајќи ги претходните поднесоци. Покрај тоа, ги дал, меѓу другото, и следниве фактички и правни поднесоци:

(i) пред заминувањето на жалителите од Азербејџан, тие примиле помош (прехранбени производи и медицинска и друга помош) од најразлични меѓународни организации и НВО споменати погоре. Тој навел дека поднел барање до првостепениот суд да се изврши распит на овие организации со цел да се потврдат фактите и да се добијат информации за обезбедената помош, но, барањето било одбиено;

(ii) тој се обидел да му го достави Извештајот на АСТРА на првостепениот суд како доказ, но судот одбил да го прифати, без никакво образложение;

(iii) фактот што жалителите престојувале и работеле во Азербејџан врз основа на туристички визи и што работеле без дозвола за работа претставувал повреда на домашното право, особено на законодавството за туризам, при што посочи дека жалителите биле подложени на принудна работа;

(iv) фактички, жалителите биле работници на Сербез, а не на Акора, и од Сербез противзаконски ги подложувале на принудна работа, без да имаат потпишано договори за работа во согласност со барањата од Уставот, Трудовиот законик, Законот за трудова миграција, другото законодавство на Азербејџан, како и од меѓународните договори чијшто потписник е Азербејџан. Во тој поглед, од АЦМ упатиле прашање до Министерството за правда (органот надлежен за регистрација на правните субјекти) дали Акора „навистина постоела“ како компанија, но не добиле никаков одговор; и

(v) потпирањето на првостепениот суд врз копии на документи доставени од Сербез, вклучително и незаверени копии од договорот за привремено преместување на кадри, е спротивно на барањето од членот 89 од Законот за парнична постапка („ЗПП“) бидејќи такви документи се недопустливи како докази.

30. Застапникот на обвинетиот ги повторил своите поднесоци дадени до првостепениот суд.

31. За време на апелациското рочиште, судот сослушал една претставничка на АЦМ како сведок. Таа изјавила, општо кажано, дека ги посетила куќите во кои престојувале жалителите во Азербејџан. Работниците кои престојувале во тие куќи се пожалиле на нејзината НВО за животните услови, платите, немањето здравствено осигурување и недоволната храна. На неутврден датум таа пишала, во името на 272 од овие работници, до Генералното обвинителство за нивните оплаки. Општо земено, како резултат на вмешувањето на АЦМ, состојбата на работниците се подобрила, и им биле обезбедени

подобри оброци и здравствена помош. На крајот, им биле исплатени и платите, им биле дадени документите и се вратиле во своите земји.

32. На 8 февруари 2011 година, Апелациониот суд во Баку ја потврдил првостепената пресуда. Покрај повторување на наодите на првостепениот суд, Апелациониот суд исто така констатирал дека одредбите на Законот за трудова миграција и на Меѓународната конвенција за заштита на правата на сите мигрантски работници и на нивните семејства (МКПМР) не важеле за жалителите, затоа што овие одредби се однесувале на законски „мигрантски работници“, додека пак жалителите не биле „лица кои мигрирале од една земја во друга на законска основа“. Наместо тоа, жалителите биле „странски работници“ кои имале склучено договори со странска компанија (Акора) за работа во странство, а само привремено биле преместени да работат во Азербејџан во подружницата на таа компанија. Според членот 6 на Законот за труд, одредбите на овој закон не важеле за вакви странски работници.

33. Апелациониот суд констатирал дека тужбените наводи на жалителите за повредата на нивните права од страна на Сербез биле неосновани. Апелациониот суд не ги разгледал поднесоците на адвокатот на жалителите во однос на наводното одбивање на првостепениот суд да го прифати Извештајот на АСТРА, како и одбивањето на другите негови барања.

34. Жалителите вложиле касациска жалба, повторувајќи ги своите аргументи. Тие исто така навеле дека, покрај аргументот на Сербез и наодите на нижите судови дека тие биле преместени да работат во Азербејџан за периоди не подолги од три месеци, тие всушност престојувале и работеле во Азербејџан за периоди од шест месеци и подолго, што се огледа од копиите на нивните пасоши приложени кон тужбата. На 23 септември 2011 година, Врховниот суд ја потврдил пресудата на апелациониот суд, накратко повторувајќи ги наодите и образложенијата на нижите судови.

С. Документи за другите жалби и барања упатени до надлежните органи на Азербејџан

35. Копии од следниве документи биле поднесени од страна на Владата на Босна и Херцеговина.

36. Копија од пораката што АЦМ им ја доставил по електронска пошта на неколку приматели, вклучително и АСТРА, од 28 декември 2010 година, во која се вели дека претседателот на АЦМ им ја доставува на примателите „преведената верзија на писмото [на АЦМ] до Генералниот обвинител“.

37. Освен тоа, во англискиот превод на писмото, недатирано, од претседателот на АЦМ до Генералниот обвинител на Азербејџан,

коешто очигледно било приложено кон погоре споменатата електронска порака, се даваат во суштина истите информации за странските работници на Сербез што жалителите ги дале на домашните судови (видете ги пасусите 5-9 и 19 погоре). Во писмото понатаму се вели дека, според мислењето на АЦМ, службените лица на Сербез извршиле кривични дела од повеќе различни одредби на членот 144-1 (трговија со луѓе) од Кривичниот законик. Во него уште се вели дека, на 22 октомври 2009 година, од АЦМ испратиле писмо до Министерството за внатрешни работи, со барање да спроведат истрага за наведените околности, но, дека не биле преземени никакви мерки. Конечно, од Генералниот обвинител побарале да спроведе надзор над предметот и да преземе мерки.

38. Понатаму, Владата на Босна и Херцеговина исто така доставила незаверен „неофицијален превод“ на англиски јазик на одлуката на Врховниот суд на Азербејџан од 12 јули 2010 година. Според содржината на овој документ, АЦМ поднел граѓанска тужба до Окружниот суд во Сабаил против Генералното обвинителство и Министерството за надворешни работи, со барање судот да им наложи на погорните органи да „донесат релевантни процесни одлуки“ во врска со писмото на АЦМ од 22 октомври 2009 година. Г. М. Бахишов го застапувал АЦМ на судот. Окружниот суд во Сабаил ја прогласил тужбата за недопуштена на 28 декември 2009 година, констатирајќи дека таквото барање не можело да се поднесе во форма на граѓанска тужба, туку морало да се поднесе согласно постапката за правосуден надзор во кривична постапка од член 449 од Законот за кривична постапка (ЗКП). Одлуката за недопуштеност била потврдена и од Апелацискиот суд на Баку на 19 јануари 2010 година. Со одлука од 12 јули 2010 година, Врховниот суд ја укинал одлуката на Апелацискиот суд на Баку и го вратил случајот на повторно разгледување, констатирајќи дека во кривичната постапка на биле донесени процесни одлуки коишто би можеле да се оспорат согласно член 449 од ЗКП и дека, во такви околности, тужителот можел да ја обжали наводната неактивност на органите во парничната постапка.

39. Во досието на случајот не се достапни други информации за исходот на постапките наведени во неофицијалниот превод на погоре споменатата одлука.

40. Владата на Азербејџан и жалителите не ги коментираа изречно и конкретно погоре наведените документи и преводи доставени од Владата на Босна и Херцеговина.

D. Кривична постапка во Босна и Херцеговина во однос на лицата поврзани со Сербез и поврзаната преписка за правна помош помеѓу Босна и Херцеговина и Азербејџан

41. Фактичките околности опишани подолу произлегуваат од документите доставени од Владата на Босна и Херцеговина, освен ако не е назначено поинаку.

42. Кон крајот на 2009 година, Обвинителството на Босна и Херцеговина повело кривична истрага во врска со наводите за принудна работа и трговија со луѓе од страна на раководството и вработените во Сербез, согласно членот 250(2) (организиран криминал), На крајот, по завршувањето на истрагата, на 7 јули 2014 година, биле подигнати обвиненија против вкупно тринаесет државјани на Босна и Херцеговина, како дел од оваа постапка. Од нив, единаесет лица биле обвинети за кривичното дело организиран криминал во врска со трговија со луѓе, едно лице за организиран криминал во врска со трговија со луѓе и перење пари согласно членот 209(3) од Кривичниот законик, и едно лице за организиран криминал во врска со перење пари.

1. Барањата за правна помош на надлежните органи на Босна и Херцеговина и информациите доставени од надлежните органи на Азербејџан

(а) Првото барање за правна помош

43. На 29 април 2010 година, Обвинителството на Босна и Херцеговина доставило барање за правна помош до релевантните надлежни органи на Република Азербејџан согласно Европската конвенција за заемна правна помош во кривичната материја (“Конвенцијата за заемна помош“). Обвинителството ги информирало азербејџанските надлежни органи дека, во моментот на доставување на барањето, единаесет државјани на Босна и Херцеговина, вклучително и едно неидентификувано лице, како и еден неидентификуван државјанин на Азербејџан (познат само според неговото име, С.) биле осомничени дека ги сториле погоре споменатите кривични дела. Поконкретно, Обвинителството на Босна и Херцеговина добило информации од поранешните работници на Сербез дека, дури работеле во Азербејџан, погоре споменатите осомничени лица им ги одзеле патните исправи, дека работниците биле сместени во простории со нечовечки услови за живеење,

44. Обвинителството на Босна и Херцеговина побарало од азербејџанските надлежни органи да ги обезбедат, меѓу другото, следниве информации:

(i) најразлични информации за деловните активности на Сербез во Азербејџан;

(ii) дали работниците од Босна и Херцеговина биле регистрирани како странци со привремен престој во Азербејџан, и список на тие работници во Сербез;

(iii) дали азербејџанските надлежни органи добиле какви било официјални пријави за противзаконски престој во Азербејџан на кој било работник од Босна и Херцеговина или какви било поплаки од државјани на Босна и Херцеговина во врска со какви било кривични или други дела, или повреди на човековите права и, доколку да, какви дејства презеле азербејџанските надлежни органи;

(iv) дали кон крајот на 2009 година азербејџанските надлежни органи спровеле контрола на градилиштата каде што компанијата Сербез ги спроведувала своите активности; и

(v) утврдување на идентитетот на азербејџанскиот државјанин, С.

(b) Одговор на првото барање за правна помош

45. На 11 април 2011 година, Амбасадата на Азербејџан во Анкара го пренела одговорот на азербејџанските надлежни органи до Амбасадата на Босна и Херцеговина во Анкара. Во одговорот се содржеле следниве документи:

(i) писмо од 21 октомври 2010 година од Обвинителството на Градот Баку со кое се проследува барањето за правна помош, коешто го добиле преку Министерството за надворешни работи, до Главната полициска станица на Градот Баку при Министерството за внатрешни работи;

(ii) писмо од 10 ноември 2010 година од Главната полициска станица на Градот Баку како одговор на погоре споменатото писмо (во кое се наведува дека не постојат информации во централизираната база на податоци за тоа дали шестмина од државјаните на Босна и Херцеговина ја преминале азербејџанската граница, а дека едно друго лице, М.В., „шефот“ на Сербез, имало постојано живеалиште во Москва) и со кое барањето го проследуваат до Одделението за борба против трговијата со луѓе при Министерството за внатрешни работи;

(iii) писмо од 11 ноември 2010 година од Обвинителството на Градот Баку упатено до Одделението за оперативни и статистички информации при Министерството за внатрешни работи, со кое се бара доставување на информации за влезот на и излезот од територијата на Азербејџан на државјаните на Босна и Херцеговина наведени во барањето за правна помош (во досието на случајот не е достапен одговорот на ова писмо); и

(iv) писмо од 18 ноември 2010 година од Одделението за борба против трговијата со луѓе како одговор на писмата споменати во точките (i) и (ii) погоре.

46. Во погоре споменатото писмо од 18 ноември 2010 година, Одделението за борба против трговијата со луѓе ги обезбедило, меѓу другото, информациите што се резимирани во пасусите 47-54 подолу.

47. Одделението за борба против трговијата со луѓе ги разгледало добиените „информации и барања“ за тоа дека државјани на Босна и Херцеговина, Србија и Северна Македонија биле жртви на принудна работа. Одделението утврдило дека компанијата Сербез, којашто била подружница на Акора, имала склучено договори со одредени државни органи, како и со приватни компании, за изградба на најразлични згради во Баку и Мингечевир. Во периодот од 2007 до 2009 година, околу 750 работници од Босна и Херцеговина, Србија и Северна Македонија биле одведени од страна на Сербез во Азербејџан со туристички визи. Биле сместени во седумнаесет станови во Баку, и во десет станови во Мингечевир. Со цел да си ги заштедат парите, некои од работниците доброволно се согласиле да бидат сместени бесплатни во големи интернати на трошок на Сербез.

48. На работниците им биле обезбедени повратни авионски билети, четири оброци дневно, превоз до работа и назад, како и здравствена заштита. Во просек, на секој работник му плаќале по 2.000 УСД до 2.500 УСД месечно. Бидејќи нивните земји немале амбасади во Азербејџан (најблиските амбасади се наоѓале во Анкара) и бидејќи во една таква ситуација евентуалната загуба на нивните лични исправи во Азербејџан би довела до проблеми, едно службено лица на Сербез, како и еден државјанин на Босна и Херцеговина, С.Л., им ги одзеле пасошите заради потребната регистрација како и од безбедносни причини. Кога било потребно, пасошите им ги враќале на конкретните работници, и пак ги земале назад на чување. Неколку работници патувале назад во своите земји од семејни причини, и повторно се вратиле во Азербејџан.

49. По период од шест месеци работење во Азербејџан, секој работник добил право на едномесечен одмор и, во тој момент, повеќето од работниците избрале едноставно да се вратат во своите земји. Двајца именувани работници соопштиле во Одделението за борба против трговијата со луѓе дека се вратиле по втор пат да работат во Азербејџан, бидејќи биле задоволни од работните услови и платите. Осум именувани работници се ожениле со Азербејџанки и се настаниле во Азербејџан.

50. Во август и октомври 2009 година, двајца именувани работници починале од срцеви проблеми.

51. Што се однесува до испитувањето на наводната повреда на правата на некои од работниците од страна на Сербез, било утврдено дека тие (неименувани) работници добиле укор поради прекршување на внатрешните дисциплински правила со тоа што консумирале алкохол во работно време и избегнувале да работат, поради што и биле

вратени назад во своите земји. Освен тоа, според изјавите на „мнозинството работници“, две лица, вклучувајќи го и М.В. (истото име како и работникот наведен во тужбата на жалителите – видете го пасусот 19 погоре) биле вратени назад затоа што редовно конзумирале алкохол и ги прекршувале релевантните дисциплински правила што важеле во градежната индустрија.

52. За време на својот престој во Азербејџан, сите работници имале на располагање лични мобилни телефони и можеле да се јават во која било земја во светот. До крајот на 2009 година, од Сербез ги надминале своите градежни цели, но, се нашле во тешка финансиска состојба, бидејќи ги потрошиле расположливите средства. Поради тоа, морале да ги отпуштат кадрите кои станале технолошки вишок.

53. Во октомври 2009 година, дипломати на Србија и Босна и Херцеговина го посетиле Баку, се сретнале со работниците на Сербез, се распрашале за нивните работни и животни услови, и разговарале со раководството на Сербез во врска со исплаќањето на заостанатите плати и другите недостатоци. За време на овие средби, работниците им дале на дипломатите колективно потпишана изјава дека немаат никакви поплаки против компанијата. На сите работници кои изразиле желба да се вратат во своите земји им биле исплатени насобраните заостанати плати до крајот на октомври 2009 година, и биле вратени во нивните земји на организиран начин.

54. Неколкумина неименувани „испрашувани работници“ изјавиле дека никој од Сербез не ги тепал, навредувал, експлоатирал или принудувал да вршат каква било работа. Според тоа, земајќи го предвид сето погоре кажано, Одделението за борба против трговијата со луѓе заклучило дека не се докажани наводите дека странските работници биле подложени на принудна работа на територијата на Азербејџан.

(с) Второто барање за правна помош и одговорот

55. Се гледа дека во септември 2011 година надлежните органи на Босна и Херцеговина побарале дополнителни информации од азербејџанските надлежни органи за, очигледно, деловните односи помеѓу Сербез и Министерството за млади и спорт на Азербејџан.

56. Како одговор, им била доставена копија од писмото од 18 јануари 2012 година на Министерството за млади и спорт упатено до Обвинителството на Округот Насими во Азербејџан, во кое се даваат детални информации, коишто може да се резимираат како што следи:

57. Во март 2007 година, Министерството за млади и спорт го склучило својот прв договор со Сербез во врска со планираната изградба на спортско-изложбен комплекс. По тоа, го ангажирале Сербез во врска со два други проекти за реновирање и изградба и, во периодот помеѓу 2007 и заклучно со 2009 година, склучиле неколку

договори со Сербез во врска со тие проекти, а и извршиле неколку уплати на Сербез согласно тие договори. Свкупно, Министерството му платило на Сербез 54.257.447 азербејдански манати (АЗН) во согласност со тие договори.

(d) Третото барање за правна помош и одговорот

58. Во ноември 2012 година Обвинителството на Босна и Херцеговина испратило трето барање до азербејданските надлежни органи, со кое ги известило дека, покрај кривичната истрага и паралелно со неа, Обвинителството спровело и финансиска истрага за активностите на Сербез. Побарале информации за сите трансакции поврзани со сметката на Сербез во Меѓународната банка на Азербејдан во 2009 и 2010 година. Обвинителството, исто така, се распрашувало дали Сербез располагал и со некоја друга банковна сметка во Азербејдан и, доколку да, побарало слични информации за трансакциите поврзани со тие сметки.

59. Во јануари 2013 година, азербејданските надлежни органи ги обезбедиле побараните информации во форма на банкарски изводи.

2. Осудителна пресуда за четири обвинети лица во Босна и Херцеговина

60. Според копиите на две пресуди доставени од Владата на Босна и Херцеговина од 28 февруари и 10 јули 2017 година соодветно, Судот на Босна и Херцеговина осудил двајца од тринаесетте обвинети лица (видете го пасусот 42 погоре), С.Л. и Н.Т., врз основа спогодба за признавање на вина. Овие пресуди станале правосилни.

61. Судот на Босна и Херцеговина констатирал дека постојат доволно докази врз основа на признавањето на вината и доказите доставени од обвинителството за да се заклучи дека овие две лица биле виновни за кривичните дела трговија со луѓе и организиран криминал согласно членовите 186(1) и 250(2) од Кривичниот законик на Босна и Херцеговина. С.Л. бил осуден на една година и девет месеци затвор. Н.Т. добил условна затворска казна. Следниве се фактите утврдени од страна на Судот на Босна и Херцеговина во овие две пресуди:

62. Помеѓу август 2007 година и ноември 2009 година, С.Л. и Н.Т. биле дел од организирана криминална група којашто експлоатирала државјани на Босна и Херцеговина, Србија и Северна Македонија така што ги принудувала да работата на градилишта во Азербејдан. Групата ги извршувала овие дела под превезот на Сербез, коишто се огранок на Акора, компанија регистрирана во британска прекуморска територија. Од Сербез склучиле договори со Министерството за млади и спорт на Азербејдан со кои се обврзале да изведат неколку градежни проекти. Вработените во Сербез им кажале на жртвите дека, доколку дојдат да

бараат вработување во Азербејџан, ќе добијат добри плати, одлично сместување, здравствено осигурување и хранарина. Покрај тоа, ќе им ги плателе визите и ќе им го регулирале престојот во Азербејџан. Од Сербез им ги организирале летовите за Азербејџан. Откако пристигнале, вработените во Сербез им ги одзеле патните исправи, тврдејќи дека тоа било неопходно за да се регулира нивниот престој. Патните исправи не им биле вратени на жртвите, со што им било оневозможено да ја напуштат земјата и да се вратат дома. Од Сербез ги сместиле жртвите во несоодветни, пренатрупани простории и го злоупотребиле нивниот статус на странци, нивното непознавање на локалниот јазик и нивната зависност од Сербез со цел да ги експлоатираат за работа. Раководството на Сербез им изрекувало и физички и психолошки казни на жртвите, на пример, така што ги присилувале да вршат напорна и долга физичка работа и ги подложувале на претепување. На работниците им се исплаќале плати кои произволно им ги намалувале, а и им ги ускратувале придонесите од вработување коишто им биле ветени, под изговор дека извршиле „дисциплински престап“. Жртвите биле казнувани и плаќале глоба за пушење цигари, консумирање алкохол надвор од работното време, како и за напуштање на просториите каде што биле сместени. Жртвите биле лишени од слобода, бидејќи им било оневозможено, по завршувањето на работното време, да ги напуштат просториите каде што биле сместени. Биле лишени и од соодветна храна, и добивале само мали порции нискокалорична храна. Многумина од работниците значително изгубиле на тежина дури работеле за Сербез. Од работниците се очекувало да работат во смени од по дванаесет часа, па се до дваесет и четири или триесет и шест часа без прекин, шест или седум дена во неделата. На жртвите, исто така, им бил ускратен и пристапот до соодветна здравствена заштита, и некои од нив добиле неизлечиви болести. Инволвираните лица создале атмосфера на страв и зависност во рамките на Сербез, со намера измамнички да ги лишат жртвите од нивните плати преку одбитоци, глоби или ускратување на соодветно сместување, храна и здравствена заштита со цел да ги присвојат парите што пристигнувале на сметката на Сербез за потребите на градежните проекти. Било пресметано дека најмалку 5.895.040,67 конвертибилни марки на Босна и Херцеговина (приближно 3.000.000 евра) биле присвоени од страна на организираните членови во рамките на Сербез.

63. Владата на Босна и Херцеговина исто така доставила изјава што жалителот бр. 1 во Додатокот, г. Сеудин Золетиќ, под заклетва му ја дал на Обвинителот на Босна и Херцеговина на 21 март 2012 година. Неговата изјава во суштина била во согласност со наодите изнесени во погоре споменатите пресуди.

64. Според информациите кои се јавно достапни на интернет страницата на Судот на Босна и Херцеговина, на 28 март 2018 година судот осудил уште две лица, Н.Ц. и С.К., обвинети во рамките на погоре споменатата кривична постапка, по рочиштето за изрекување на кривична санкција согласно спогодбите за признавање вина. Судот констатирал дека и двајцата се виновни за кривичните дела организиран криминал и трговија со луѓе. И двајцата обвинети биле осудени на по една година затвор, при што на истото рочиште овие казни биле заменети со општествено корисна работа во времетраење од деведесет работни дена. Целосниот текст на пресудата не бил објавен. Се гледа дека пресудите станале правосилни.

3. Ослободителна пресуда за преостанатите обвинети лица од страна на Судот на Босна и Херцеговина

65. Според документите доставени од Владата на Босна и Херцеговина, со пресуда од 4 декември 2019 година, по спроведеното судење, Судот на Босна и Херцеговина ги ослободил преостанатите девет обвинети лица од сите обвиненија. Работниците на Сербез коишто биле сослушани во својство на сведоци посведочиле, во најголем дел, дека ветувањата што им биле дадени главно биле исполнети, вклучително и за видот на работата што ќе ја работеле, за работното време и за платата што ќе ја примале. Што се однесува до платите, работниците главно изјавиле дека ги добиле ветените уплати. Единствениот проблематичен период се чини дека бил околу 2009 година кога компанијата се соочила со финансиски проблеми, како последица на задоцнети уплати во тој период. Судот, сепак, констатирал дека тие уплати на крајот биле извршени, во некои случаи и откако работниците се вратиле дома. Главниот извор на незадоволство кај работниците било неисплаќањето на зголемените платите за прекувремена работа. Иако судот се согласил дека не добиле зголемен надомест, таквата работа не била ниту принудна ниту неплатена. Исто така, било констатирано дека неколку работници платиле глоба, главно поради консумирање алкохол. Но, судот сметал дека таквите глоби биле оправдани со оглед на тоа што трезвеноста била суштински важна за опасното окружување во кое се изведува градежничката работа.

66. Судот, исто така, констатирал дека работниците живееле во многу добри услови, од гледна точка на сместувањето. Останала можноста некои работници да биле во поинакво сместување, но немало докази дека нивното сместување било несоодветно, или дека постоела каква било намера кај обвинетите да ги злоупотребуваат. Понатаму, судот сметал дека на работниците не им била ограничена слободата на движење, што се огледа, меѓу другото, и од фотографиите на кои тие биле прикажани на вечера, на скара и на спортски настани.

Иако работниците ги предале своите пасоши веднаш по пристигнувањето во Азербејџан, барањата да си ги добијат назад најчесто им биле удоволени (на пример, кога сакале да испратат пари на своите семејства). Потпирајќи се на копиите на азербејџанските „лични карти“ на тројца конкретно именувани работници, од кои никој не е жалител во овој случај, судот констатирал дека на работниците им биле издавани азербејџански „лични карти“ за да може слободно да се движат низ земјата.

67. Што се поднесува до наводите за несоодветна храна и здравствена заштита, судот констатирал дека се неvistинити, недокажани или, во најмала рака, претерани. Повеќето работници изјавиле дека не биле подложувани на насилство или физичко казнување. Во ретките случаи кога ќе се случило насилство, останувало нерасчистено дали насилството било започнато од обвинетите или, пак, од самите работници. Судот констатирал дека, дури и обвинетите да го започнувале насилството, сепак не постои потребната *mens rea* за кривично дело трговија со луѓе.

68. На 29 јануари 2021 година, Апелациското одделение на Судот на Босна и Херцеговина ја потврдило првостепената пресуда, при што било повторено дека, иако случајот би можел да покрене одредени прашања од трудовото право, елементите на трговија со луѓе не биле докажани.

РЕЛЕВАНТНАТА ЗАКОНСКА РАМКА И МЕЃУНАРОДНИТЕ ДОГОВОРИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

I. РЕЛЕВАНТНОТО ДОМАШНО ПРАВО

A. Уставот од 1995 година

69. Членот 350 од Уставот предвидува:

Член 35. Право на работа

„III. Никој не смее да биде подложен на принудна работа...“

70. Членот 148 од Уставот предвидува:

Член 148. Акти што го сочинуваат законодавниот систем на Република Азербејџан

„II. Меѓународните договори на кои Република Азербејџан е потписник се составен дел на законодавниот систем на Република Азербејџан...“

В. Кривичниот законик

71. Членот 144-1 од Кривичниот законик, кој бил на сила во предметното време, го предвидува следново:

Член 144-1. Трговија со луѓе

„144-1.1 Трговијата со луѓе, односно врбување, преземање, приведување, засолнување, превезување, пренесување или прифаќање лица, по пат на закана со сила или употреба на сила или други облици на принуда, на грабнување, на измама, на прелага, на злоупотреба на положбата на моќ или на положбата на ранливост или на давање или примање исплати или други придобивки за да се добие согласност од лице кое има контрола врз друго лице, заради експлоатација –

се казнува со лишување од слобода во период од пет до десет години.

144-1.2. Истите дела:

144-1.2.1 сторени врз две или повеќе лица;

144-1.2.2 сторени повеќекратно;

...

144-1.2.5 сторени од група лица кои однапред сковале завера, од организирана група или од криминална мрежа (криминална организација);

144-1.2.6 сторени од сторител којшто ги искористил своите службени овластувања;

144-1.2.7 сторени со употреба на насилство или закана со насилство, коешто претставува опасност по животот или здравјето;

144-1.2.8 сторени по пат на измачување или сурово, нечовечко или понижувачко постапување со жртвата...

се казнуваат со лишување од слобода во период од осум до дванаесет години.

144-1.3 Делата од членот 144-1.1 и 144-1.2 коишто ќе предизвикаат смрт кај жртвата или друга тешка последица поради занемарување –

се казнуваат со лишување од слобода во период од десет до петнаесет години.

Забелешки:

„Експлоатација на луѓе“ спомената во овој член подразбира принудна работа (служување), сексуална експлоатација, ропство и практики слични на ропство и зависноста која од нив произлегува, незаконско вадење на човечки органи и ткива, спроведување на нелегални биомедицински истражувања врз лица, употреба на жена како сурогат мајка, вклучување на лицето во нелегални, вклучително и криминални активности.

2. Секоја согласност дадена од жртвата на трговијата со луѓе да биде експлоатирана, нејзиниот начин на живеење или неморално однесување не може да се сметаат за околности со кои се ублажува казната за лицето прогласено за виновно за трговија со луѓе.“

72. Членот 144-2 од Кривичниот законик, кој бил на сила во предметното време, го предвидува следново:

Член 144-2. Принудна работа

„144-2.1. Принудување на некое лице да извршува одредена работа (услуга) по пат на заплашување, употреба на сила или закана со сила, или по пат на затворање кое не е пропишано со закон –

се казнува со поправна работа во период од најмногу две години или лишување од слобода за ист период.

144-2.2. Истите дела:

144-2.2.1 сторени врз две или повеќе лица;

144-2.2.2 сторени повеќекратно;

...

144-2.2.5 сторени од сторител којшто ги искористил своите службени овластувања;

144-2.2.6 сторени од група лица кои однапред сковале завера, од организирана група или од криминална мрежа (криминална организација) –

се казнуваат со лишување од слобода во период од три до пет години.

144-2.3 Делата од членот 144-2.1 и 144-2.2 коишто ќе предизвикаат смрт кај жртвата или друга тешка последица поради занемарување –

се казнуваат со лишување од слобода во период од пет до десет години.“

С. Законот за кривична постапка од 2000 година („ЗКП“)

73. Според членот 37.1 од ЗКП, зависно од природата и тежината на кривичното дело, кривичното гонење се спроведува согласно постапката за приватно, полујавно или јавно кривично обвинение. Согласно членот 37.6 од ЗКП, кривичните дела од член 144-1 и 144-2 од Кривичниот законик, меѓи многуте други, се гонат согласно постапката за јавно обвинение.

74. Според членот 38.1 од ЗКП, кога истражителот во претходна постапка, истражителот или обвинителот ќе добијат информација за подготвување или извршување на кривично дело или директно ќе откријат такво дело, тој или таа преземаат мерки за заштита и собирање на доказите и веднаш спроведуваат, во рамките на своите овластувања, истрага во претходна постапка или истрага во согласност со постапката предвидена со ЗКП.

75. Членот 39 од ЗКП предвидува, во својот релевантен дел:

Член 39. Околности во кои се исклучува кривичното гонење

„39.1 Кривичното гонење не може да започне, а пак започнатото кривично гонење мора да се прекине (и кривичната постапка не може да се поведе, а поведената кривична постапка мора да се прекине) при следниве околности:

39.1.1 отсуство на кривичен настан;...“

D. Законот за парнична постапка од 200 година („ЗПП“)

76. Според членот 77.1 од ЗПП, секоја странка во граѓанската постапка го сноси товарот на докажување на своите соодветни тужби и приговори.

77. Според членот 89.1 од ЗПП, како писмени докази се сметаат документи, тапии, договори, изјави, работна преписка и други документи и материјали заверени на нотар коишто даваат информации од важност за случајот. Според членот 89.2, документарните материјали добиени по факс, електронски или со други средства за комуникација или на друг начин, судот може да ги прифати под услов да може да се утврди автентичноста на материјалите. Според членот 89.3, на судот може да му се достават или оригиналите или уредно заверени копии од потребните докази.

78. Според членот 265.4 од ЗПП, доколку при разгледување на тужба во граѓанска постапка судот увиди присуство на кривични елементи во дејствијата што ги презеле странките во случајот или, пак, други лица, судот мора да донесе посебна одлука (*xüsusi qərar*) со која ќе го извести јавниот обвинител за тоа.

E. Законот за труд

79. Според членот 4 на Законот за труд, одредбите на овој закон важат, под одредени услови, за сите претпријатија, тела и организации основани од азербејданските државни органи, физички лица и правни субјекти, а кои се наоѓаат на територијата на Азербејдан. Според членот 5 од овој закон, законот исто така важи, под одредени услови, и за сите работни места што се регистрирани и функционираат во Азербејдан, а кои се основани од странски држави, странски физички лица и правни субјекти, меѓународни организации или

80. Членот 6 од Законот за труд го предвидува следново:

Член 6. Лица за кои не важи овој закон

„Овој закон не важи за следниве лица:

...

(г) странци кои склучиле договор со правен субјект од странска земја за вработување во таа странска земја, а кои своите работни обврски ги вршат во претпријатие (огранок или претставништво) во Република Азербејдан;...“

81. Членовите 13.1-13.3 од законот предвидува еднаквост на трудовите права и обврски за азербејданските државјани и за странците и лицата без државјанство, освен ако не е поинаку предвидено со закон или меѓународен договор на кој Азербејдан е потписник, и се забрануваат сите ограничувања на трудовите права на странците и лицата без државјанство, освен ако не е поинаку

предвидено со закон. Членот 13.4 од Законот, кој бил на сила во предметното време, го предвидува следново:

„4. Работодавачите може да ангажираат странци или лица без државјанство откако за нив ќе обезбедат поединечни работни дозволи за извршување на платени работни активности на територијата на Република Азербејџан во постапка утврдена со закон.“

82. Членот 17 од Законот за труд ја забранува принудната работа.

Ф. Законодавството за влез и престој на странски државјани во Азербејџан и за трудова миграција

1. Законот за заминување и пристигнување во земјата и за пасоши од 14 јуни 1994 година

83. Според членот 12 од овој Закон, странците може да влегуваат на и излегуваат од територијата на Азербејџан врз основа на пасош и важечка виза. Периодот на престој на странецот во Азербејџан се одредува според рокот посочен во визата.

2. Законот за регистрирање во местото на живеење и местото на престој од 4 април 1996 година

84. Според членот 6 од овој Закон, кој бил на сила во предметното време, странецот којшто сака да живее во Азербејџан за период подолг од триесет дена треба да поднесе молба (до Министерството за внатрешни работи и до Државната служба за миграции), во рок од три дена по пристигнувањето на местото на живеење, да се регистрира во тоа место на живеење, така што ќе ги прикаже, меѓу другото, пасошот и визата. Според членот 11 од Законот, странецот којшто сака да престојува во Азербејџан за период до триесет дена треба да поднесе молба за регистрирање во тоа „место на престој“ (како што се хотел, интернат, и други места на привремен престој) во моментот на пристигнување на тоа место така што, меѓу другото, ќе пополни прашалник и ќе го достави, заедно со други документи, на управителот или сопственикот на „местото на престој“.

3. Законот за правен статус на странците и лица без државјанство од 13 март 1996 година

85. Според членот 5 од овој Закон, странците коишто сакаат привремено да живеат во Азербејџан треба да добијат дозвола за живеење. Дозволата за живеење се издава доколку, меѓу другото, странецот добил работна дозвола за физичко лице за работа во Азербејџан. Странците кои привремено или постојано живеат во Азербејџан мора да се регистрираат во своето место на живеење.

Другите странци, коишто привремено престојуваат во Азербејџан, мора да се регистрираат во своето „место на престој“.

4. Законот за трудова миграција од 28 октомври 1999 година

86. Со Законот за трудова миграција од 28 октомври 1999 година, кој бил на сила во предметното време (укинат на 1 август 2013 година, поради усвојувањето и влегувањето во сила на Законот за миграции од 2013 година), „трудова миграција“ се дефинирала како промена од страна на физичкото лице не неговото или нејзиното место на живеење заради извршување работни активности, а пак „мигрантскиот работник“ се дефинирал како физичко лице кое мигрирало од една земја во друга земја заради извршување на платени работни активности (член 1).

87. Одредбите од овој закон не важеле за, меѓу другото, лицата преместени на работа за период не подолг од три месеци (член 3).

88. Правните субјекти, претпријатијата и подружниците и претставништвата на странските правни субјекти коишто сакале да вработат странци во Азербејџан морале да поднесат барање за соодветна дозвола од релевантните извршни органи (членовите 5 и 16). Странците коишто вршеле платени работни активности во Азербејџан морале да добијат работна дозвола за физичко лице, така што ќе поднеле барање до релевантните извршни органи преку својот работодавач (членовите 6 и 16).

89. На мигрантскиот работник му се издавала дозвола за привремено живеење со рок на важење колку што траела работната дозвола за физичко лице. По истекувањето на рокот на важење на работната дозвола за физичко лице, или по раскинувањето на договорот за работа, мигрантскиот работник морало да ја напушти територијата на Азербејџан. Кога мигрантскиот работник вршел платени работни активности во Азербејџан спротивно на барањата од овој Закон, тој или таа ќе биле протерани од територијата на Азербејџан на товар на неговиот односно нејзиниот работодавач (член 8).

5. Законот за државни надоместоци од 4 декември 2001 година

90. Според членот 18.58 од овој Закон, кој бил на сила во предметното време, надоместокот за почетното издавање на работната дозвола за физичко лице изнесувал 1.000 азербејџански манати (АЗН), а и надоместокот за продолжувањето на дозволата бил во ист износ.

G. Законот за сузбивање на трговијата со луѓе од 28 јуни 2005 година

91. Членот 1 од овој Закон ги дава дефинициите за „трговија со луѓе“ и „принудна работа“ слично на дефинициите дадени во Кривичниот законик (видете ги пасусите 71-72 погоре).

92. Законот предвидува, меѓу другото, усвојување на Национален акциски план за сузбивање на трговијата со луѓе и основање на канцеларија на Национален координатор за сузбивање на трговијата со луѓе, како и посебна полициска единица за сузбивање на трговијата со луѓе. Исто така, содржи и одредби за спречување на трговијата со луѓе, рехабилитација и заштита на жртвите, како и кривичната одговорност и својствата на кривичните случаи за кривичното дело трговија со луѓе.

93. Според членот 26 од Законот, заради сузбивање на трговијата со луѓе, Република Азербејџан соработува со другите држави, нивните органите за спроведување на законот, како и со меѓународните организации коишто работат на сузбивање на трговијата со луѓе, во согласност со меѓународните договори на кои е потписник.

94. Според членот 27 од Законот, државјаните на Азербејџан, странските државјани и лицата без државјанство, коишто сториле кривично дело поврзано со трговија со луѓе се гонат кривично согласно Кривичниот законик мна Република Азербејџан, независно од местото каде што се извршило кривичното дело.

95. Според членот 28 од Законот, правната помош во кривичните предмети поврзани со трговијата со луѓе се обезбедува во согласност со меѓународните договори на кои Азербејџан е потписник и азербејџанското законодавство за правна помош во кривична материја.

II. РЕЛЕВАНТОТО МЕЃУНАРОДНО ПРАВО

96. Во времето на настаните од предметниот случај, Азербејџан бил потписник на следниве релевантни меѓународни договори:

- Женевската конвенција за потиснување на трговијата со робови и ропство од 25 септември 1926 година;

- Конвенцијата бр. 29 на Меѓународната организација на трудот (МОТ) од 28 јуни 1930 година за принудна работа („Конвенцијата на МОТ бр. 29“);

- Дополнителната конвенција за укинување на ропството, трговијата со робови и на институциите и практиките слични на ропство од 30 април 1956 година;

- Меѓународниот пакт за граѓански и политички права („МПГПП“);

- Меѓународната конвенција за заштита на правата на сите мигрантски работници и членовите на нивните семејства од 18 декември 1990 година („МКПМР“); и

- Протоколот за спречување, потиснување и казнување на трговијата со луѓе, особено на жени и деца („Протоколот од Палермо“), со кој се дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал од декември 2000 година.

Што се однесува до Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа од 16 мај 2005 година, Азербејџан ја потпиша на 25 февруари 2010 година, ја ратификуваше на 23 јуни 2010 година, а Конвенцијата влезе во сила во однос на Азербејџан на 1 октомври 2010 година.

Релевантните одредби од погоре споменатите договори (освен МКПМР, чиешто одредби се цитирани во пасусот 99 подолу), и сродните материјали се цитирани во *Siliadin v. France* (no. 73316/01, §§ 50-51, ECHR 2005-VII); *Rantsev v. Cyprus and Russia* (no. 25965/04, §§ 137-41, 149-55 and 160-74, ECHR 2010 (извадоци)); *Chowdury and Others v. Greece* (no. 21884/15, §§ 39-44, 30 March 2017); и *S.M. v. Croatia* ([GC], no. 60561/14, §§ 109-22 and 130-71, 25 June 2020).

97. Особено, во членот 2 став 1 од Конвенцијата бр. 29 на МОТ се вели:

„... поимот принудна или задолжителна работа значи секоја работа или услуга која се изнудува од некое лице под закана од каква било казна и за којашто наведеното лице не се понудило доброволно.“

98. Во Протоколот од Палермо трговијата со луѓе се дефинира на следниов начин:

„Трговијата со луѓе значи врбување, превезување, пренесување, засолнување или прифаќање лица, по пат на закана со сила или употреба на сила или други облици на принуда, на грабнување, на измама, на прелага, на злоупотреба на положбата на моќ или на положбата на ранливост или на давање или примање исплати или други придобивки за да се добие согласност од лице кое има контрола врз друго лице, заради експлоатација. Експлоатацијата опфаќа, во најмала мера, експлоатација на проституцијата на други лица или други облици на сексуална експлоатација, принудна работа или услуга, ропство или практики слични на ропството, слугување или земање органи,“

99. Следниве се, меѓу другото, релевантните одредби од МКПМР (усвоена со Резолуција бр. 45/158 на Генералното собрание на Обединетите нации од 18 декември 1990 година, ратификувана од Азербејџан на 11 јануари 1999 година, влезена во сила на 1 јули 2003 година):

Член 2

„За потребите на оваа Конвенција:

1. Поимот „мигрантски работник“ се однесува на лице коешто ќе биде ангажирано, е ангажирано или било ангажирано за некоја платена активност во држава каде што тој или таа не е државјанин.

2. ...

(f) Поимот „работник врзан со проект“ се однесува на мигрантскиот работник примен во државата на вработување за определен временски период да работи исклучиво на конкретен проект што се изведува во таа држава од страна на неговиот или нејзиниот работодавач;

(e) Поимот „работник со определено вработување“ се однесува на мигрантскиот работник:

(i) кој бил испратен од страна на неговиот или нејзиниот работодавач за ограничен и определен временски период во државата на вработување за да изврши определена задача или задолжение; или

(ii) којшто се ангажира за ограничен и определен временски период да врши работа која бара професионални, комерцијални, технички или други високо специјализирани вештини; или

(iii) којшто, на барање на неговиот или нејзиниот работодавач во државата на вработување, се ангажира за ограничен и определен временски период за работа чијашто природа е минлива или кратка; и којшто треба да си замине од државата на вработување или по истекувањето на неговиот односно нејзиниот дозволен период на престој, или порано доколку тој или таа повеќе не ја врши определената задача или задолжение или не се ангажира за таа работа;...“

Член 3

„Оваа Конвенција нема да важи за:

...

(б) лицата испратени или вработени од страна на државата или во нејзино име надвор од нејзината територија кои учествуваат во развојни програми и други програми за соработка, чијшто прием и статус се уредуваат со договор со државата на вработување и коишто, согласно тој договор, не се сметаат за мигрантски работници;...“

Член 11

„1. Ниту еден мигрантски работник или член на неговото или нејзиното семејство не смее да се држи во ропство или слугување.

2. Од ниту еден мигрантски работник или член на неговото или нејзиното семејство нема да се бара да извршува принудна или задолжителна работа....“

Член 16

„2. Мигрантските работници и членовите на нивните семејства имаат право на ефективна заштита од страна на државата против насилство, физичка повреда, закани и заплашување, било од јавни службеници или од приватни лица, групи или институции...“

Член 21

„Противзаконски е кое било лице, освен јавен службеник овластен со закон, да конфискува, уништува или да се обиде да уништи лични исправи, документи со кои се дозволува влезот или престојот, живеењето или настанувањето на националната територија или работни дозволи. Овластеното конфискување на таквите документи смее да се изведе само со издавање на детална потврда. Во ниту еден случај нема да се дозволи уништување на пасошот или еквивалентен документ на мигрантскиот работник или на членот на неговото или нејзиното семејство...“

Член 69

„1. Државите потписнички, кога мигрантските работници и членовите на нивните семејства ќе се најдат во нерегулирана состојба на нивната територија, преземаат соодветни мерки за да се осигури таквата состојба да се надмине.

2. Кога засегнатите држави потписнички ја разгледуваат можноста да ја регулираат состојбата на таквите лица во согласност со важечкото национално законодавство и билатералните или мултилатералните договори, се води посебна сметка за околностите на нивниот влез, за времетраењето на нивниот престој во државата на вработување, и за другите релевантни околности, а особено за оние што се однесуваат на нивната семејна состојба.“

100. И Азербејџан и Босна и Херцеговина се потписнички на Европската конвенција за заемна помош во кривичната материја од 20 мај 1959 година на Советот на Европа („Конвенцијата за заемна помош“) (која влегла во сила во однос на Азербејџан на 2 октомври 2003 година и во однос на Босна и Херцеговина на 24 јули 2005 година), чиешто релевантни одредби го предвидуваат следново:

Член 1

„1. Договорните страни се обврзуваат да си пружат една на друга, во согласност со одредбите од оваа Конвенција, најголема можна мера на заемна помош во постапките поврзани со кривичните дела чиешто казнување, во времето на доставувањето на замолницата за помош, спаѓа во надлежност на правосудните органи на страната што замолува...“

Член 3

„1. Замолената страна ќе ги изврши, на начин предвиден со сопствените закони, сите замолници поврзани со кривична материја упатени до неа од страна на правосудните органи на страната што замолува заради обезбедување докази или пренесување на ставки што треба да се дадат како доказ, евиденција или документи.

2. Доколку страната што замолува сака сведоци или вештаци да сведочат под заклетва, тоа ќе го побара изречно, а замолената страна ќе го испочитува ваквото барање, доколку законот на нејзината земја не го забранува тоа...“

III. РЕЛЕВАНТНИ ИЗВЕШТАИ ЗА СОСТОЈБАТА ВО СЕРБЕЗ И ЗА МИГРАНТСКИТЕ РАБОТНИЦИ ВО АЗЕРБЕЈЦАН ВООПШТО

A. Извештајот на АСТРА

101. Како што беше кажано погоре, Извештајот на АСТРА, од 27 ноември 2009 година, заеднички го подготвиле три НВО: АСТРА (Србија), Ла Страда (Босна и Херцеговина) и Соработка за социјален развој (Хрватска). Извештајот е долг дваесетина страници. Извештајот постои на српски јазик (оригинал) и азербејџански (превод). При изработката на извештајот, авторите соработувале, меѓу другото, и со АЦМ. Извештајот во голема мера се заснова на информациите што ги дале работниците коишто се вратиле во своите земји. Според извештајот, поплаките во врска со Сербез првин се појавиле во некои медиуми во Босна и Херцеговина на 20 октомври 2009 година. Во ноември 2009 година, оваа НВО се вмешала во работата, откако добила информации и по пат на електронска пошта од неидентификуван извор, како и телефонски од канцеларијата на ОБСЕ во Варшава. Во извештајот се забележува дека неговата содржина претставува „првична информација“.

102. Според извештајот, до 2009 година, Сербез веќе биле ангажирани на градежни проекти во Азербејџан, наочани од азербејџанските надлежни органи, за период од две или три години. За таа цел, од Сербез ангажирале државјани на Србија, Босна и Херцеговина и Северна Македонија и ги носеле во Азербејџан. Не било возможно да се утврди точниот број на работници одведени во Азербејџан во тој период. Според најразлични пресметки, вкупниот број изнесувал неколку стотици луѓе, а веројатно околу илјада.

103. Сербез одвел повеќе работници во Азербејџан во текот на 2009 година, одошто во претходните години. Насилството врз работниците се засилило во втората половина на 2009 година. Често се доцнело со исплатата на платите, и на работниците често пати им се плаќало помалку одошто им било ветувано. Платите им се намалувале и со најразлични одбитоци, како казна за прекршување на правилата, како во текот на работното време, така и надвор од работното време. Исплатата на платите целосно запрела на 12 или 13 октомври 2009 година.

104. Во извештајот биле идентификувани, со нивните целосни имиња, две лица за кои се претпоставувало дека биле државјани на Босна и Херцеговина или Србија, како можни сопственици на Сербез. Покрај тоа, во извештајот биле идентификувани уште четири лица коишто го сочинувале „раководството“ на компанијата. Станувало збор за три лица за кои се претпоставувало дека биле државјани на Босна и Херцеговина, идентификувани според нивните целосни

имиња, вклучително и С.Л. (видете го пасусот 60 погоре), како и еден азербејџански државјанин, за кого се ширеле гласини дека бил поранешен полициски службеник и можеле да го идентификуваат само според прекарот „Полковникот“, и којшто, така верувале работниците, делувал како врска со надлежните органи. Згора на тоа, во извештајот биле идентификувани уште тројца главни „надзорници“ коишто биле надлежни и за други надзорници: две лица за кои се претпоставувало дека се државјани на Босна и Херцеговина, вклучително и Н.Т. (видете го пасусот 60 погоре), како и едно лице за кое се претпоставувало дека е азербејџански државјанин, кого можеле да го идентификуваат само според личното име (Р.). Овие лица биле опишани како сурови и насилни.

105. Работниците биле ангажирани во своите земји од претставници на Сербез коишто им барале да потпишат „договори“, во форма на прашалник, а не како договор, и тоа во само еден примерок по работник (кој очигледно го задржувале во Сербез). Патните трошоци до Азербејџан биле делумно плаќани од работниците (локалното патување до аеродромот) и делумно од Сербез (авионските билети). Од работниците наводно се барало и авансно да уплатат одредени суми за, како што им било кажано, виза и други трошоци, со ветување дека тие износи ќе им биле надоместени.

106. С.Л. и други претставници на Сербез ги пречекувале работниците на аеродромот во Баку, и веднаш им ги одземале пасошите, со објаснување дека тоа било неопходно со цел да им го регулираат престојот. Пасошите не им ги враќале се до евентуалното заминување. Не им биле обезбедени ниту работни дозволи ниту дозволи за престој, па, според тоа, во Азербејџан престојувале нелегално откако им истекле визите.

107. Оние што работеле во Баку живееле во пет куќи, а оние што работеле во Мингечевир во една куќа. Условите за живеење биле лоши: немало доволно тоалети, често снемувало вода, имало недостиг на топла проточна вода, често немало ни вода за пиење, а немало ни доволно затоплување. Се применувале строги внатрешни дисциплински правила, со кои на работниците им се забранувало да ги напуштат куќите надвор од работното време без претходна дозвола. Храната била лоша, монотона и недоволна, како последица на што многумина од работниците значајно изгубиле на тежина. Откако Сербез „прекинал“ со работата во октомври 2009 година, порциите храна станале уште помали. Во Мингечевир, работниците морале да докупуваат храна на кредит во локалните продавници, бидејќи немале пари.

108. Работеле во смени од по дванаесет часа или подолго, а смените можеле и повеќе да се продолжат, со одлука од надзорникот. Во една

прилика, Н.Т. ја продолжил конкретната смена на дури триесет и шест часа. Опрема за лична заштита или немало или не била доволна.

109. Од работниците се барало да одат на работа и кога биле болни. Не биле прегледувани од лекар. Имало само една медицинска сестра од Северна Македонија којашто не била во состојба да им пружи соодветна нега. Наводно, тројца работници починале од срцев удар, и од Сербез ги вратиле нивните тела во нивните земји.

110. Пред да заминат за Азербејџан, кога ги потпишувале „договорите“, на работниците им било ветувано дека ќе им се плаќаат по 5 до 7 УСД на час (по 5 до 5,5 УСД во текот на првиот месец, а повеќе подоцна). Но, фактички, биле плаќани по 3 до 4 УСД на час. Како резултат на тоа, добивале по 1.000 до 3.000 УСД помалку на име плати. Од мај до август 2009 година воопшто не им биле исплатени платите. Како резултат на тоа, оние лица коишто пристигнале во Азербејџан во април или мај 2009 година или својата прва уплата ја добиле во август или не добиле воопшто никакви пари се до враќањето дома. Раководството ги советуваало работниците, „за нивно добро“, своите плати да ѝ ги „доверат“ на чување на компанијата до крајот на нивното вработување. Работниците кои го послушале овој совет на крајот не можеле да си ги повратат платите.

111. Работниците често пати биле казнувани со плаќање глоба, којашто обично се движела од 100 УСД до 500 УСД, а понекогаш и повеќе, за враќање во куќата подоцна од дозволеното, за напуштање на куќата без дозвола, за неместење на сопствениот кревет, за паузирање на работа или напуштање на работата неколку минути порано, за често користење на тоалетот во работно време, за пиење алкохол надвор од работното време, за рано одење на спиење итн.

112. Што се однесува до ограничувањето да не смеат да ги напуштаат куќите без дозвола, раководството им кажало на работниците дека тоа е неопходно, бидејќи ги немаат со себе своите пасоши, и дека полицијата може да ги запре и уапси, во кој случај од Сербез ќе морале да платат високи глоби. Во некои случаи, од Сербез им забранувале на работниците да си одат дома од семејни причини.

113. Во извештајот, исто така, се содржеле и раскажувањата на некои од работниците дека биле затворани и по три дена, и дека раководството и надзорниците применувале физичка сила врз работниците за обични нешта, како, на пример, кога некој ќе се пожалел за работата или ќе донел алкохол и храна однадвор во куќата.

114. Во октомври 2009 година „Полковникот“ им кажал на работниците кои во тоа време се наоѓале во Азербејџан дека Сербез прекинува со својата дејност во Азербејџан. Пред самиот лет, им било побарано да потпишат документи во кои изјавувале дека им биле исплатени платите и дека живееле во добри услови, после што им била дадена одредена сума пари, им биле вратени пасошите и биле одведени

на аеродромот. Според некои од работниците, тие наишле на определени „проблеми“ со персоналот на аеродромот и на авио-превозникот, бидејќи нивниот престој во Азербејџан не бил регулиран. Според еден од нив, тој морал да плати поткуп на аеродромскиот персонал, за да му дозволат да си замине од Баку. Во некои случаи, Полковникот лично му се јавувал телефонски на аеродромскиот персонал за да им дозволат на работниците да поминат.

115. Според извештајот, азербејџанскиот Национален координатор за борба против трговијата со луѓе поднел извештај до Парламентот за случајот Сербез на 28 октомври 2009 година, констатирајќи дека наводните работни услови на работниците од Србија и Босна и Херцеговина не биле проблем на Азербејџан, бидејќи биле ангажирани и своите договори ги потпишале во тие земји.

116. Освен тоа, во извештајот било кажано, без да се наведат конкретните датуми или детали, дека работниците во неколку наврати се пожалиле во азербејџанската полиција за заканите што ги добивале, но без успех. Тие пратиле и писмо до Главното обвинителство, но не добиле никаков одговор. Исто така, според некои од работниците, ниту еден азербејџански државен службеник никога не ги посетил, иако властите „знаеле што се случувало во Сербез“.

117. Работниците им кажале на НВО дека побарале помош од амбасадорот на Босна и Херцеговина и во Турција, кој го испратил својот конзул да се сретне со нив во октомври 2009 година. Конзулот се сретнал и со Министерот за млади и спорт, како и со работниците.

В. Советот на Европа: Група експерти за дејствување против трговијата со луѓе (ГРЕТА)

118. Следниве се извадоци од извештајот на ГРЕТА за спроведувањето на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа од страна на Азербејџан, од првиот круг на оцена (усвоен на 21 март 2014 година, а објавен на 23 мај 2014 година) („Извештајот на ГРЕТА“).

„12. ... Поради својот брз економски развој, Азербејџан од скоро привлекува се поголем број мигрантски работници. Според неколку извештаи, Азербејџан се повеќе станува земја на одредиште за луѓето што се тргувани заради трудова експлоатација, особено во градежниот сектор, а во помала мера и во земјоделството и за куќна помош. Иако азербејџанските надлежни органи се свесни за миграциските трендови, тие не сметаат дека Азербејџан е земја на одредиште за ТЛ [трговија со луѓе] заради трудова експлоатација....

...

54. ГРЕТА констатира дека фокусот на Азербејџан во суштина е поставен врз сузбивањето на ТЛ заради сексуална експлоатација на Азербејџанки во странство, и не се обрнува доволно внимание на ТЛ заради трудова експлоатација, особено на таа што се случува во самиот Азербејџан...

ЗОЛЕТИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ АЗЕРБЕЈЦАН

Азербејцанските надлежни органи го признаваат фактот што трудовата експлоатација може да стане проблем со зголемувањето на мигрантските работници и цветањето на градежниот сектор, особено во контекст на Првите европски игри што треба да се одржат во Баку во 2015 година. Припадниците на граѓанското општество сметаат дека трговијата со мигрантските работници заради трудова експлоатација станува сериозен проблем во Азербејцан, особено во градежниот сектор, а во помала мера и во земјоделството и за куќна помош. Во отсуство на понови истражувања на оваа тема, сеуште не е познат размерот на проблемот со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација во Азербејцан. Службените лица од органите за спроведување на законот наводно се склониле на потенцијалните случаи на ТЛ заради трудова експлоатација да гледаат како на спор помеѓу работникот и работодавачот. ГРЕТА смета дека азербејцанските надлежни органи треба да ја препознаат појавата на ТЛ заради трудова експлоатација и да ги приспособат своите политики и практични мерки кон новата состојба во Азербејцан.

...

101. ГРЕТА констатира дека Законот за сузбивање на ТЛ од 2005 година не ги спомнува мигрантските работници како група ранлива на ТЛ... ГРЕТА е загрижена од извештаите според кои на мигрантите им се одземале пасошите и мигрантите работеле и живееле во очајни услови на некои од градилиштата. Со цел подобро да ги спречат мигрантските работници да не станат жртви на ТЛ заради трудова експлоатација, треба да се направи повеќе за нивно оснажување така што ќе им се додели јасен правен статус и ќе се намали неизвесноста на нивниот престој во Азербејцан. ГРЕТА разбира дека Законот за миграции, кој влегол во сила на 1 август 2013 година, е алатка со која треба да се зајакне заштитата на мигрантските права. Особено, се поедноставува постапката за издавање работни дозволи за мигрантските работници и лицата без државјанство. Пред овој закон, работните дозволи не се продолжувале повеќе од четири пати...

...

106. ... ГРЕТА со загриженост констатира дека, според третиот извештај на ЕКРИ за Азербејцан, мигрантите кои работеле во одредени сектори, вклучително и градежништво, земјоделство и куќната помош, се соочуваат со потешкотии поради кои стануваат ранливи на сериозни форми на злоупотреба, вклучително и на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Причината за ваквата состојба лежи во примената на многу строги квоти за издавање работни дозволи на странци, во високата цена на чинење на овие работни дозволи, како и во времето на чекање за да се добие нова или да се обнови старата дозвола. Фактот што работните дозволи може да траат само една година и што работодавачот мора да ѝ плати на државата 1.000 АЗН (приближно 1.000 евра) за да ја добие дозволата првата година, а потоа и за секоја наредна година, се смета дека само го поттикнува нелегалното работење и ранливоста на мигрантските работници. Во своите коментари по нацрт-извештајот, азербејцанските надлежни органи потенцираа дека согласно новиот Закон за миграции, барањата за издавање работна дозвола мора да се обработат во рок од 20 дена и дека работната дозвола мора да му се предаде на работодавачот во рок од три дена од донесувањето одлука за нејзино издавање (член 67). Не се плаќаат дополнителни надоместоци во случаи да биде потребна нова дозвола за мигрантскиот работник или лицето без државјанство доколку бидат преместени од едно на друго работно место во рамките на истата компанија. Според ГРЕТА, во мерки за подобрување на состојбата со цел да се овозможи легална

ЗОЛЕТИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ АЗЕРБЕЈЦАН

миграција во Азербејџан заради работа спаѓаат отстранување на зависноста на мигрантските работници од своите работодавачи коишто се единствените на кои им е дозволено да поднесат барање за погоре наведените едногодишни работни дозволи и намалување на износот што мора да се плати за да се добие едногодишната работна дозвола.

...

121. ... Рациите и контролите што ги спроведува Одделението за сузбивање на ТЛ (а кои повремено се изведуваат заедно Службата за трудова инспекција и Конфедерацијата на претприемачите на Азербејџан) на градилиштата и на другите места каде што се вработуваат мигрантски работници до сега речиси никогаш не резултирале со откривање на жртви на ТЛ. Одделението за сузбивање на ТЛ добивало дојави за принудна работа, по што се спроведувала инспекција во посочените простории, но, до сега, не бил откриен ниту еден случај на ТЛ заради трудова експлоатација...

...

162. Како што беше посочено во пасусот 54, службените лица од органите за спроведување на законот и трудовите инспектори наводно се склони на потенцијалните случаи на ТЛ заради трудова експлоатација да гледаат како на работни спорови помеѓу работникот и работодавачот. Се чини дека постои забуна помеѓу случаите на ТЛ заради трудова експлоатација и споровите за плати и други аспекти на работните услови. Неодамна, во некои случаи, азербејџанските надлежни органи, во соработка со НВО, успешно интервенирале (во вонсудски спогодби) и ги обврзале работодавачите да мора да им ги платат заостанатите плати на мигрантските работници. Сепак, ГРЕТА нагласува дека кога ситуацијата одговара на ТЛ заради принудна работа, а не само задоцнета исплата на платите, исплаќањето на платите мора да се обезбеди, но нема да биде доволно за да им се надомести на жртвите на сериозните повреди на човековите права за претрпената морална и материјална штета.

...

195. ГРЕТА беше известена за т.н. случај „Сербез“ за наводна прекугранична трговија со луѓе заради трудова експлоатација во Азербејџан, со мажи од Босна и Херцеговина, Србија и „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Во 2009 година, наводните жртви одговориле на понуда за вработување како градежни работници во Азербејџан од страна на компанијата „Сербез Проект Дизајн енд Констракшн ЛЛЦ“ регистрирана во Холандија и Азербејџан. Се покажало дека веднаш по нивното пристигнување во Азербејџан, нивните пасоши им биле одземени, и биле разместени да работат на повеќе градилишта кои биле чувани од вооружени луѓе. По работното време биле заклучувани, биле сместени во многу лоши услови, а платите не им ги исплаќале. Освен тоа, работниците наводно биле подложени на тешки парични казни за „дисциплинско прекршоци“ и биле злоупотребувани и физички и психолошки. Српската НВО „Астра“ изготвила извештај за овој случај, според кој тројца работници починале од срцев удар, кое нешто очигледно не било проследено со никаква истрага. Според „Астра“, во Азербејџан не била поведена никаква истрага, и сите поплаки против полицијата и обвинителството за нивниот пропуст да спроведат истрага биле отфрлени.

196. За време на посетата на Азербејџан, делегацијата на ГРЕТА го покренала прашањето за предметниот случај на состаноците со претставниците на

ЗОЛЕТИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ АЗЕРБЕЈЦАН

Министерството за внатрешни работи и Државното обвинителство. Азербејцанските надлежни органи ја известија делегацијата дека откако разговарале со значителен број од засегнатите работници, Одделението за сузбивање на трговијата со луѓе заклучило дека не може да открие знаци на трговија со луѓе или принудна работа. Ниту едно од лицата засегнати во случајот не биле идентификувани како жртва на трговијата со луѓе во Азербејцан. На некои од нив им биле исплатени платите што компанијата им ги должела (биле исплатени вкупно четири милиони евра), благодарение на интервенцијата на граѓанското општество и азербејцанските надлежни органи. Во своите коментари по нацрт-извештајот, азербејцанските надлежни органи додадоа дека случајот бил затворен на 27 април 2011 година, затоа што сметале дека не постои ништо со што би се оформил кривичен случај против компанијата согласно член 39.1.1 од Законот за кривична постапка. Тие, исто така, изјавија дека, после ова, засегнатите работници не поднеле тужба, а пак тужбата поднесена во името на работниците од страна на НВО Азербејцански центар за миграции била одбиена од Окружниот суд во Нариманов и Апелациониот суд во Баку, со што ја потврдиле одлуката од 27 април 2011 година. ГРЕТА потсетува дека ефективната истрага е предуслов за успешно спроведување на обврските на државите потписнички коишто произлегуваат од одредбите за материјалното кривично право (Глава IV) и истрагата, кривичното гонење и процесното право (Глава V) од Конвенцијата, и дека не е неопходно можната жртва да мора да поднесе тужба за да се поведе истрага или кривично гонење (видете член 27 од Конвенцијата).

С. Советот на Европа: Европската комисија против расизам и нетолерантност (ЕКРИ)

119. Следниве се извадоци од третиот извештај на ЕКРИ за Азербејцан (четврт мониторинг циклус) (усвоен на 23 март 2011 година, и објавен на 31 мај 2011 година):

„77. Што се однесува конкретно до мигрантските работници, за да може легално да работат мора да поседуваат важечка работна дозвола. Согласно законски утврдениот систем, работодавачот е тој којшто треба да ги заврши формалностите околу добивањето на потребните работни дозволи и да ја го плати сродниот надоместок во износ од 1.000 АЗН по дозвола. Дозволите имаат важност една година и не може да се обноват повеќе од четири пати. Надоместокот за обновување на дозволата исто така изнесува 1.000 АЗН; во обата случаи овие износи ја отсликуваат целта на надлежните органи да се осигураат дека мигрантските работници ќе ги заменат локалните работници само таму каде што навистина постои потреба. Секој работодавач што ќе ги прекрши овие правила треба да плати високи глоби. ЕКРИ констатира дека, иако воспоставениот систем е целосно јасен и ги прави работодавачите целосно одговорни за нивните дела, голем број извори од граѓанското општество пријавуваат дека во пракса доаѓа до сериозни проблеми. Проблемите настануваат бидејќи, поради особено високите трошоци за работните дозволи и долгото време на чекање да се издаде или обнови дозволата, голем број работодавачи мора да прибегнат кон нелегални практики на вработување. Но, штом мигрантските работници ќе се вработат нелегални, тие стануваат ранливи на сериозни форми на злоупотреба. Пријавени се случаи кога работодавачите свесно ангажирале мигрантски работници без работни дозволи и, на пример, потоа им ги конфискувале пасошите и другите лични исправи, им наметнувале

крајно сурови работни услови, им ги задржувале платите, не им обезбедувале здравствено осигурување, или пак им наметнувале ограничувања во однос на нивната слобода на движење – работници без законски документи кои морале, на пример, да живеат на градилиштето каде што работеле или во логори од каде што можеле да излезат само со одобрување од надзорникот на логорот. Во врска со ова, ЕКРИ подвлекува дека мигрантските работници и членовите на нивните семејства, вклучително и тие без регулиран статус, мора да ги уживаат истите права како и азербејцанските државјани за поднесување тужби и користење на ефективни правни лекови пред судот. Исто така, важно е трудовите инспектори да немаат обврска согласно важечките законски одредби да мора на имиграциските органи да им ги соопштат имињата на работниците кои се наоѓаат во нерегуларна ситуација, и треба да може да се фокусираат на мерките што се потребни за да се поправи состојбата на злоупотреба што ја извршува работодавачот.

78. Покрај тоа, ЕКРИ беше информиран дека секој недокументиран мигрант којшто ќе биде запрен од надлежните органи може веднаш да биде депортиран. Засегнатите лица обично не се ни свесни за материјално-правните клаузули со кои се уредува престојот во Азербејцан, и иако органот што ја донесува одлуката за депортација е должен да ги извести засегнатите физички лица за правните лекови што им стојат на располагање. Овие проблеми не се ограничени на луѓе кои неодамна влегле во земјата, туку може да ги засегнат и мигрантските работници коишто биле ангажирани нелегално и коишто не се осмелуваат да го контактираат трудовиот инспекторат, па дури и лицата коишто живеат во Азербејцан веќе неколку години и кои, од која било причина, се нашле себеси во нерегуларна ситуација. Во последниот случај, особено, немањето начин ефективно да се оспори мерката за депортација може да доведе до сериозни импликации по приватниот и семејниот живот на засегнатите лица.“

D. Меѓународната организација на трудот

120. Комитетот на експерти за примена на Конвенцијата и препораките (ЦЕАЦР) ги имаше следниве согледувања во врска со примената на Конвенцијата бр. 29 на МОТ (усвоена 2010 година, објавена на 100-тото заседание на МОТ (2011)):

„Членовите 1(1), 2(1) и 25 од Конвенцијата. Состојба на ранливост на мигрантските работници во градежниот сектор. Комитетот го констатира дописот од 1 септември 2010 година добиен од Меѓународната конфедерација на синдикатите (МКС), во кој се содржат коментари за примената на Конвенцијата од страна на Азербејцан. Исто така, Комитетот го констатира и одговорот на Владата на овој допис добиен на 29 ноември 2010 година.

Дописот на МКС содржи наводи за состојбата со близу 700 работници од Босна и Херцеговина, Поранешна Југословенска Република Македонија и Србија кои работеле на градилишта со кои управувала компанијата „Сербез Дизајн енд Констракш“ во Азербејцан. Во врска со тоа, МКС се упатува на извештаите добиени од Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) на Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) и од АСТРА (Акција за сузбивање на трговијата со луѓе), НВО од Србија. Според овие наводи, работниците биле врбувани во Босна и Херцеговина и, откако пристигнале во Азербејцан, не им биле обезбедени законски работни

ЗОЛЕТИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ АЗЕРБЕЈЏАН

дозволи, туку им биле дадени само туристички визи, при што, исто така, своите пасоши морале да му ги предадат на работодавачот. Без лични исправи и работни дозволи, слободата на движење на работниците станала ограничена, а пак нивната ранливост се влошила со самиот факт што биле приморани да живеат на градилиштето, и им било најстроγο забрането да го напуштат градилиштето, под закана дека ќе бидат казнети, дури и физички. МКС понатаму наведува дека работниците живееле во ужасни услови, со недоволно храна, вода или соодветна здравствена заштита, што довело и до два смртни исходи.

МКС го изразува својот став дека во овој случај постојат индикации за принудна работа, вклучително и, меѓу другото, употребата на закани и злоупотребата на ранливоста на работниците; присилување; измама во однос на условите за живеење и работа; физичко казнување; високи надоместоци за вработување; задржување на платите, одбитоци од платите; конфискација на документите, немање работни дозволи; ограничување на слободата на движење; и немањето редовни договори за работа.

МКС информира дека претставникот на ОБСЕ ги посетил градилиштата и ги потврдил лошите услови за живеење и очигледните закани по работниците. И Парламентот на Азербејџан бил известен за состојбата и го расправал ова прашање, што се совпаднало со поднесувањето на годишниот извештај на Националниот координатор за сузбивање на трговијата со луѓе на Азербејџан, каде што се велело дека состојбата на работниците од Србија и Босна и Херцеговина не спаѓа во надлежност на Азербејџан со оглед на тоа што работниците ги потпишале своите договори за работа со Сербез во своите земји на потекло. Според погорниот допис на МКС, националните органи на Босна и Херцеговина и Азербејџан презеле одредени истражни дејства; ... Исто така, била изготвена и петиција до Народниот правобранител на Азербејџан, а околу 500 работници од Босна и Херцеговина се подготвувале да поднесат тужба до судот во Азербејџан за да си ги остварат побарувањата по основ на неисплатените плати и другите повреди на работничките права.

...

Во својот одговор на коментарите доставени од МКС; Владата ги отфрлила наводите, и посочила дека до Министерството за труд и социјална заштита на населението на Република Азербејџан не биле доставени никакви директни жалби од работниците вработени во Сербез во однос на повреда на трудовото право. Владата понатаму посочува дека единствената информација во врска со повреда на правата на засегнатите работници била добиена од НВО „Азербејџански центар за миграции“, по што била спроведена соодветна истрага од страна на Државниот инспекторат за труд, во којашто не се потврдиле наводите против компанијата Сербез. Според истрагата, „било утврдено дека некои специјалисти од повеќе странски земји биле на деловно патување“ за потребите на таа компанија. Конечно, Владата информира дека компанијата Сербез не обезбедила работни дозволи за физички лица за странските државјани...“

ПРАВОТО

I. ДЕЛОКРУГ НА СЛУЧАЈОТ

121. Уште на самиот почеток, поради фактот што жалителите не ги артикулирале многу јасно своите оплаки согласно Конвенцијата во првичната жалба (споредете, *mutatis mutandis*, *S.M. v. Croatia* [GC], no. 60561/14, § 335, 25 June 2020) и што Владата вложила приговор во однос на делокругот на случајот (видете ги пасусите 122-123 подолу), Судот смета дека е неопходно прво да го разгледа тоа прашање.

122. Во своите коментари по согледувањата на жалителите, тужената Влада изјавила дека, за разлика од поднесоците на Владата кои „се засновани на фактите во случајот како што се огледаат во материјалите на досието“, жалителите изнеле нови аргументи во своите согледувања коишто не биле „поткрепени со материјалите во досието на случајот“. Судот смета дека овој поднесок служи како аргумент дека согледувањата на жалителите излегле надвор од делокругот на првичната жалба.

123. Освен тоа, во своите коментари по согледувањата на третата страна, Владата на Босна и Херцеговина, тужената Влада аргументираше дека поднесокот на третата страна „излегол надвор од делокругот на предметната жалба и затоа мора да се отфрли“. Тужената Влада смета, особено, дека третата страна „се обидела да ги замени аргументите на жалителите со [свои] сопствени и да достави нови факти и аргументи коишто се наводно поврзани со предметниот случај“ и „ги коментирала фактите и основите на случајот потпирајќи се на исходот од постапката спроведена многу подоцна од датумот на поднесување на предметната жалба“. Тужената Влада констатира дека, иако се чини дека некои од жалителите учествувале во постапката што се водела во Босна и Херцеговина, тие мора да имале пристап до документарните материјали што се однесувале на таа постапка, така што самите можеле да му ги достават на Судот, а што избрале да не го сторат.

124 Судот повторува дека за потребите на членот 32 од Конвенцијата, делокругот на случајот „упатен“ до Судот заради искористување на правото на поединечна жалба се одредува според жалбените наводи на жалителот. Жалбените наводи се состојат од два елементи: фактичките наводи и правните аргументи (видете *Radomilja and Others v. Croatia* [GC], nos. 37685/10 and 22768/12, § 126, 20 March 2018). Според принципот *jura novit curia*, Судот не е обврзан со правните основи изнесени од самиот жалител согласно Конвенцијата и нејзиниот Протокол, и има овластување да одлучи за квалификацијата што правно треба да им се даде на фактите од жалбените наводи така што ќе ги разгледа согласно членовите и одредбите од Конвенцијата

различни од оние на кои се потпира жалителот (*ibid.*, видете исто, покрај другите, *Molla Sali v. Greece* [GC], no. 20452/14, § 85, 19 December 2018).

125. Сепак, Судот не може својата одлука да ја заснова на факти кои не се опфатени во жалбените наводи, што значи дека, макар што Судот има надлежност да ги разгледа околностите од жалбените наводи во светло на севкупноста на Конвенцијата или „да ги согледа фактите на поинаков начин“, сепак, Судот е ограничен на фактите изнесени од страна на жалителот во светло на националното право. Но, ова не го спречува жалителот да ги појасни или образложи своите првични поднесоци за време на постапката согласно Конвенцијата. Судот мора да ја земе предвид не само првобитната жалба, туку и дополнителните документи чијашто цел е да се дополни жалбата, и со тоа да се елиминираат сите првични пропусти или нејаснотии. Исто така, Судот може тие факти да ги разјасни и по службена должност (видете *Radomilja and Others*, cited above, §§ 121-22 and 126).

126. Во предметниот случај, во својата првична жалба пред Судот, жалителите дадоа опис на својата верзија на настаните (како што е опишано во пасусите 5-11 погоре) и доставија документи коишто се однесуваат на домашната парнична постапката што ја воделе. Тие се жалат дека, меѓу другото, биле доведени во Азербејџан од страна на Сербез и биле „подложени на принудна работа“, со што било повредено и домашното и меѓународното право, дека работеле без договори и без работни дозволи, дека им биле одземени личните исправи, дека им била ограничена слободата на движење, и дека платите не им биле платени почнувајќи од мај 2009 година. Жалителите понатаму се оплакуваат дека нивните поплаки не биле правилно оценети од страна на домашните судови, чиешто пресуди биле необразложени. Тие, исто така, се оплакуваат дека домашните судови не ги заштитиле нивните имотно-правни интереси, а го отвораат и прашањето на нематеријалната штета што ја претрпеле. Тие се потпираат на членот 6 од Конвенцијата, членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата и членот 2 од Протоколот бр. 4 кон Конвенцијата.

127. На 6 јули 2017 година, на тужената Влада ѝ беше доставено известување за поплаките на жалителите со прашања поставени во однос на членовите 4 став 2 и 6 од Конвенцијата и членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата, додека пак остатокот од жалбата беше прогласена за недопуштена. Во однос на членот 4 став 2 од Конвенцијата, на Владата ѝ беше поставено прашањето дали дошло до повреда на таа одредба поради пропустот на Државата да ги исполни своите позитивни обврски од овој член.

128. Во врска со тоа, во обид да им даде правна карактеризација на фактите од случајот според принципот *jura novit curia*, Судот смета дека поднесоците на жалителите во нивната првична жалба, во

суштина, одговараат на поплака според членот 4 став 2 од Конвенцијата, иако жалителите не се повикале изречно на таа одредба. Владата не даде никаков изречен приговор во тој поглед и, напротив, прифати дека трговијата со луѓе и принудната и задолжителна работа се „предмет на жалбените наводи на жалителите“.

129. Последователно, во своите коментари по согледувањата на Владата, жалителите констатираа дека член 4 од Конвенцијата им налага на земјите членки да ги криминализираат и ефективно да ги гонат сите дела спротивни на овој член, покрај другите позитивни обврски, како што е донесување на законодавна и управна рамка за забрана и казнување на овие дела. Во одговор конкретно на приговорот на Владата дека жалителите не ги исцрпеле домашните правни лекови, бидејќи не повеле и кривична постапка во однос на своите поплаки за принудна работа и трговија со луѓе (видете пасус 171 подолу), жалителите упатија на членот 265.4 од ЗПП, според кој граѓанските судови треба да ги известат органите на гонење доколку, при разгледување на граѓанска тужба, констатираат постоење на елементи на кривично дело во постапките на странките во случајот или кај други лица. Тие, исто така, констатираа дека домашните надлежни органи не успеале да спроведат должна истрага за наводите и покрај тоа што биле „сосема свесни“ за нив (видете го пасусот 172 подолу).

130. Со оглед на погорните случувања, Судот смета дека приговорот на Владата резимиран во пасусот 122 погоре може да се сфати како аргумент дека делокругот на материјалните жалбени наводи на жалителите согласно членот 4 став 2 од Конвенцијата, како што првично биле аргументирани во првобитната жалба, биле ограничен само на правичноста на парничната постапка, и дека последователно изнесените аргументи за пропустот на тужената Држава да ги примени кривично-правните механизми на заштита биле нови прашања коишто излегуваат надвор од делокругот на случајот, со што го спречуваат Судот да не ги разгледува.

131. Но, Судот не може да го прифати овој аргумент во предметниот случај. Точно е дека во својата првобитна жалба поднесоците што ги дале жалителите се однесуваа, меѓу другото, на најразличните околности поврзани со наводната принудна или задолжителна работа и трговијата со луѓе на коишто биле подложени, и тие изречно се оплакуваа само на одлуките што не биле во нивна полза, а кои ги донеле домашните судови, без при тоа да спомнат какви било кривични наводи или да ја спомнат должноста на Државата да поведе и спроведе ефективна кривична истрага. Па сепак, „фактичките поднесоци“ кои ги сочинуваат материјалните жалбени наводи согласно членот 4 став 2, како што аргументираат самите жалители, и како што може да се изведе од првичната жалба оценета во целина, се однесуваат, прво, на постапувањето кое наводно претставува принудна

работа и трговија со луѓе и, второ, општо земено, на наводниот пропуст на Државата да преземе ефективни чекори во однос на нивните поплаки за таквото постапување. Според мислењето на Судот, дополнителните поднесоци на жалителите, колку и да се кратки, претставуваат елаборирање на жалбените наводи со тоа што сега го наведуваат и пропустот на домашните надлежни органи да применат кривично-правни механизми на заштита. Со други зборови, дополнителните правни аргументи дадени во согледувањата на жалителите претставуваат елаборирање на аргументите дадени во врска со првичната поплака врз основа на фактите наведени во жалбата.

132. Згора на тоа, во однос особено на жалбените наводи согласно членот 4 став 2 од Конвенцијата, Судот констатира дека општата рамка на позитивните обврски од овој член опфаќа (1) должност да се воспостави законодавна и управна рамка за забрана и казнување на постапувањата спротивни на таа одредба; (2) должноста, во одредени околности, да се преземат оперативни мерки за заштита на жртвите или потенцијалните жртви на таквото постапување, и (3) процесна обврска да се истражат ситуации кои може потенцијално да претставуваат такво постапување (видете ги пасусите 182 et seq. подолу). Земајќи ги предвид поднесоците на жалителите, Судот констатира дека, иако упатуваат на должноста на Државата да воспостави релевантна законодавна и управна рамка, жалителите не навеле никаков конкретен аргумент за какви било недостатоци во законодавната и управната рамка што постоела во тужената Држава во предметното време. Жалителите не даваат ни никаков аргумент дека дошло до наводен пропуст на органите да преземат оперативни мерки во времето кога биле подложени на наводното постапување на кое се оплакуваат. Нивните аргументи, иако кратки, се однесуваат само на наводниот пропуст на домашните надлежни органи и судови да преземат чекори за ефективно да ги испитаат наводите и да спроведат истрага.

133. Според тоа, Судот констатира дека делокругот на предметниот случај, во смисла на неговата правна квалификација, опфаќа правни прашања од членовите 4 став 2 и 6 од Конвенцијата и членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата. Што се однесува конкретно до жалбените наводи од член 4 став 2 на Конвенцијата, нивниот делокруг во предметниот случај се однесува на наводниот пропуст на тужената Држава да ги испочитува процесните обврски за спроведување истрага околу наводите за потенцијална трговија со луѓе и принудна или задолжителна работа. Што значи дека, во суштина, се од процесна природа.

134. Погорната констатација не задира во понатамошната оценка и заклучок за вистинската применливост и делокругот на заштитата

загарантирана согласно Конвенцијата за делата за кои жалителите се оплакуваат (споредете, *mutatis mutandis*, *S.M. v. Croatia*, cited above, § 229).

135. Што се однесува до приговорот на Владата за поднесоците дадени од третата страна, Судот констатира дека Владата не ја оспорува вистинитоста на документите доставени од третата страна, туку само приговара за нивното разгледување од страна на Судот. Судот повторува, во тој поглед, дека мора да ги земе предвид не само првобитната жалба, туку и сите други дополнителни документи, па и дека може фактите да ги разјаснува по службена должност (видете го пасусот 125 погоре). Згора на тоа, во согласност со своето широко поле на слободна процена во тој поглед, Судот ќе донесува заклучоци поткрепени со слободна процена на сите докази, вклучително и таквите заклучоци што може да произлезат од фактите и поднесоците на странките (видете *Merabishvili v. Georgia* [GC], no. 72508/13, § 315, 28 November 2017). Судот, исто така, го зеде предвид и конкретниот контекст на предметниот случај којшто опфаќа прашања што се однесуваат на наводната прекугранична трговија со луѓе, што пак го отвора и прашањето на ефективна соработка помеѓу релевантните органи на засегнатите Држави (видете го пасусот 191 подолу). Судот смета дека одредени поднесоци и документи претставени од третата страна, особено оние опишани во пасусите 35-59 погоре, се директно релевантни за фактичките и правните прашања кои спаѓаат во делокругот на случајот и, навистина, елиминираат одредени фактички пропусти и нејаснотии во поднесоците на жалителите, како и поднесоците дадени од тужената Влада, којашто не вклучи релевантни документи. Особено, овие поднесоци и документи појаснуваат одредени фактички прашања поврзани со наводниот пропуст на тужената Држава да ги испочитува своите позитивни обврски согласно членот 4 став 2 од Конвенцијата, материја која е опфатена со делокругот на овој случај. Според тоа, мора да се земат предвид.

136. Конечно, што се однесува до информацијата за кривичната постапка спроведена во Босна и Херцеговина и пресудата донесена во рамките на оваа постапка откако предметната жалба му беше доставена на Судот, Судот констатира дека, иако овие пресуди содржат упатувања на релевантните факти, оцената што беше направена и заклучоците што беа донесени во оваа постапка не се предмет на испитување од страна на Судот во предметниот случај. Во рамките на делокругот на предметниот случај, Судот е повикан да ги испита само жалбените наводи против тужената Држава кои соодветствуваат на временскиот период пред датумот на поднесување на предметната жалба до Судот.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 4 СТАВ 2 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

137. Потпирајќи се на членот 6 од Конвенцијата, членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата и, во суштина, членот 4 ставот 2 од Конвенцијата, жалителите се жалат дека биле жртви на принудна работа и трговија со луѓе, дека работеле без договори и работни дозволи во Азербејџан, Тие понатаму се жалат дека тужената Држава не ги испочитувала своите процесни обврски согласно Конвенцијата и дека домашните судови коишто ја разгледувала нивната тужба донеле одлука без образложение.

138. Земајќи ги предвид околностите на кои жалителите се оплакуваат, и начинот на кој биле формулирани нивните жалбени наводи, Судот смета дека е исправно да ги испита одделно жалбените наводи на жалителите од членот 4 став 2 на Конвенцијата (за сличен приод, видете, на пример, *T.I. and Others v. Greece*, 40311/10, § 97, 18 July 2019). Членот 4 став 2 го предвидува следново:

„2. Од никого не смее да се бара да врши принудна или задолжителна работа.“

A. Допуштеност

1. Статус на жртва

139. Судот констатира дека Владата не го оспорува статусот на жалителите како жртви. Сепак, ова прашање се однесува на материја која спаѓа во надлежност на Судот и за која Судот не гледа пречки да ја испита по сопствена иницијатива (видете *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC], no. 931/13, § 93, 27 June 2017). За да може да поднесе жалба во согласност со членот 34, жалителот мора да може да покаже дека тој или таа биле „директно погодени“ од мерката на која се жалат (видете *Tănase v. Moldova* [GC], no. 7/08, § 104, ECHR 2010, и *Lambert and Others v. France* [GC], no. 46043/14, § 89, ECHR 2015 (извадоци)).

140. Судот констатира дека копиите од страниците на пасошите доставени од двајца од жалителите содржеле само нечитливи прикази на нешто што би можело да бидат азербејџански визи, дека четворица од жалителите воопшто не доставиле копии од своите пасоши или од други патни исправи, и дека тринаесетте преостанати жалители доставиле копии од своите пасоши без страниците на кои би се содржеле азербејџанските визи или влезните или излезните печати од азербејџанска граница. Во ниту еден момент од постапката пред Судот, деветнаесетте предметни жалители не понудија никакво објаснување за пропустот да достават јасни документарни докази дека биле во Азербејџан или, во најмала рака, да дадат поконкретни информации за

точните временски периоди во кои секој од нив работел во Азербејџан. Оттука, се поставува прашањето дали овие жалители соодветно ги поткрепиле своите тврдења дека биле жртви на наводната повреда.

141. Судот констатира, во тој поглед, дека сите жалители, вклучително и деветнаесетмина споменати погоре, дале заеднички скратена верзија на настаните, макар што кратка и без поединечните фактички детали (видете ги пасусите 5-9 погоре). На домашно ниво, сите тие биле странки во релевантните судски постапки (видете ги пасусите 18-34 погоре), и домашните судови никогаш не го довеле во прашање поднесоците на жалителите дека сите тие работеле во Азербејџан. Покрај тоа, обвинетиот во овие постапки, Сербез, не аргументирал дека некој од жалителите не бил меѓу работниците коишто биле „преместени“ во Азербејџан. Ниту, пак, Владата не аргументирала изречно дека некој од жалителите не бил во Азербејџан.

142. Имајќи го предвид погоре кажаното, Судот смета дека сите жалители може да тврдат дека биле жртви на наводната повреда.

2. Применливоста на членот 4 став 2 од Конвенцијата

(а) Поднесоци на странките

143. Како што беше констатирано погоре, Владата прифати дека трговијата со луѓе и принудната и задолжителна работа претставуваат „предмет на жалбените наводи на жалителите“. Сепак, иако изречно не дадоа ниту еден приговор против применливоста, Владата даде поднесок кој, во својата суштина, може да се разбере како аргумент дека членот 4 став 2 од Конвенцијата не важи за овие жалбени наводи. Особено, Владата даде поднесок дека жалителите не составиле „аргументирано тврдење“ за условите на нивната работа. Владата беше на мислење дека жалителите не доставиле никаков доказ за нивните наводи ниту пред домашните судови ниту пред Судот, барем во форма на фотографии или видео снимки од нивните наводни работни и животни услови. Нивните жалбени наводи се ограничени на штуди и општи изјави и тие не дале детален приказ на наводните настани со цел „да ја појаснат природата и опсегот на нивните проблеми“. Тие дури не дале ниту детална информација за датумите на нивното пристигнување и заминување од Азербејџан. Што се однесува до писмото на Данскиот совет за бегалци, Владата аргументираше дека во времето кога организацијата наводно ја испорачала хуманитарната помош на мигрантите (ноември 2009 година) „не одговара“ на наводите дека, до ноември 2009 година, жалителите си заминале од Азербејџан и, згора на тоа, не ги специфицирале „категиите мигранти“ и нивните имиња. Понатаму, Владата тврдеше дека жалителите не доставиле примерок од Извештајот на АСТРА до домашните судови.

144. Жалителите ги повторија своите тврдења дека биле подложени на трговија со луѓе и принудна работа и констатираа дека ги доставиле сите релевантни докази, вклучително и Извештајот на АСТРА, до Судот и до домашните судови.

(b) Коментарите на третата страна

145. Третата страна, Владата на Босна и Херцеговина, даде поднесок дека расположливите материјали и извештаите содржат доволно елементи за да се поткрепат тврдењата на жалителите. Згора на тоа, земајќи ја предвид состојбата на ранливост во која се нашле жалителите, како што е наводното ограничување на нивната слобода на движење и наводното ограничување на контактите со надворешниот свет, нерасполагањето со сопствените пасоши и други исправи што предизвикало страв од надлежните органи, надзорот од стражарите, и немањето пари, на жалителите би им било објективно тешко да ги соберат физичките докази потребни да ги поткрепат своите наводи.

(c) Оцена на Судот

(i) Поимот принудна или задолжителна работа и трговија со луѓе

146. Англискиот збор „labour“ често се користи во потесна смисла на мануелна работа, но го има и широкото значење на францускиот збор „travail“, и ова второто значење треба да се земе предвид за предметниот контекст. Судот наоѓа поткрепа за ваквиот став во дефинициите наведени во членот 2 став 1 од Конвенцијата бр. 29 („all work or service“, „tout travail ou service“), во членот 4 став 3(г) на Европската конвенција („any work or service“, „tout travail ou service“), како и во самиот назив на Меѓународната организација на трудот („International Labour Organisation“, „Organisation Internationale du Travail“), чишто опсег не е лимитиран само на мануелна работа (види *Van der Musselle* против Белгија, 23 ноември 1983, § 33, серија А бр. 70, и *S.M.* против Хрватска, цитирано погоре, § 282).

147. Поимот „принудна работа“ асоцира на идејата за физичка или ментална присила. Што се однесува, пак, до поимот „задолжителна работа“, тој не може да се однесува на која било форма на присила или обврска. На пример, работата што се изведува согласно договорот за кој слободно се преговарало не може да се смета дека спаѓа во делокругот на членот 4 од Конвенцијата од едноставна причина што едната странка се обврзала со другата странка да ја извршат работата и ќе подлежи на санкции доколку не си го исполни ветувањето. Она што мора да постои е работа „изнудена под закана од некакво казнување“, како и извршена против волјата на засегнатото лице, односно, работа за која лицето „не се понудило себеси доброволно“. Во *Van der Musselle* (наведено погоре) Судот констатира дека „релативната тежина“ мора

да се даде на аргументот за „претходна согласност“ дадена од страна на жалителот, на тој начин Судот избра приод кој во предвид ги зема сите околности на случајот. Особено, Судот согледа дека, во одредени случаи или околности, „одредена услуга не би можела да се третира дека однапред била „доброволно прифатена“ од страна на физичкото лице. Според тоа, важноста на согласноста треба да се оцени во светло на околностите на случајот (видете *Chowdury and Others v. Greece*, no. 21884/15, § 90, 30 March 2017).

148. Поимот „принудна или задолжителна работа“ согласно членот 4 од Конвенцијата има за цел да заштити од случаите на сериозна експлоатација независно од тоа дали, во конкретните околности на случајот, овие случаи се поврзани со специфичниот контекст на трговија со луѓе (видете *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 300).

149. Во случајот *Chowdury and Others* (наведено погоре), Судот го елаборираше поимот „согласност“, нагласувајќи дека „кога работодавачот ја злоупотребува својата моќ или ја искористува ранливоста на работниците со цел да ги експлоатира, тие не се понудиле себеси за работа доброволно“. Па така, Судот понатаму нагласи дека „[п]ретходната согласност на жртвата не е доволна за да се исклучи квалификацијата на работата како принудна работа“ и дека „[п]рашањето дали лицето доброволно се понудило за работа е фактичко прашање кое мора да се испита во светло на релевантните околности на случајот“ (видете *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 285).

150. Со цел да го појасни поимот „принудна или задолжителна работа“ во смисла на членот 4 став 2 од Конвенцијата, Судот сака да истакне дека секоја работа којашто се бара од физичкото лице под закана со „казнување“ не мора нужно да претставува „принудна или задолжителна работа“ што се забранува со оваа одредба. Потребно е во предвид да се земат, особено, природата и обемот на предметната активност. Овие околности овозможуваат да се направи разлика помеѓу „принудна работа“ и работата која може разумно да се побара по основ на помош во семејството или кохабитација. Во тој поглед, Судот во *Van der Mussele* (наведено погоре) особено се потпираше на поимот „несразмерен товар“ кога одредуваше дали адвокатот приправник бил подложен на задолжителна работа кога од него се барало да работи бесплатно на одбраната на клиентите како застапник (видете *Chowdury and Others*, наведено погоре, § 91).

151. Поимот „казна“ треба да се разбере во широка смисла, што е потврдено и со употреба на поимот „секаква казна“. „Казната“ може да оди дотаму што да биде физичко насилство или задржување, но може да поприми и посуптилни форми, од психолошка природа, како што се закани дека жртвите ќе бидат пријавени на полицијата или имиграциските органи во услови кога работниот статус им е нелегален (видете *C.N. and V. v. France*, no. 67724/09, § 77, 11 October 2012; *Tibet*

Menteş and Others v. Turkey, nos. 57818/10 и 4 others, § 67, 24 October 2017; и *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 284).

152. Судот смета дека трговијата со луѓе, по самата своја природа и целта за експлоатирање, се заснова на употреба на овластувања својствени за правото на сопственост. Во трговијата со луѓе човечките суштества се третираат како стоки што се купуваат и продаваат и принудно се ставаат да работат, често пати за мал надомест или без никаков надомест, обично во секс-индустријата, но и на други места. Трговијата со луѓе подразбира и надзор одблизу на активностите на жртвите, чиишто движења често пати се ограничуваат. При трговијата со луѓе се употребуваат насилство и закани врз жртвите, кои работат и живеат во лоши услови. Трговијата со луѓе е опишана во појаснителниот извештај којшто ја придружува Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа како современа форма на старата глобална трговија со робови (видете *Rantsev v. Cyprus and Russia*, no. 25965/04, § 281, ECHR 2010 (извадоци), и *M. and Others v. Italy and Bulgaria*, no. 40020/03, § 151, 31 July 2012).

153. Нема сомнение дека трговијата со луѓе ги загрозува човековото достоинство и темелните слободи на нејзините жртви и не може да се смета за споива со демократско општество и вредностите изложени во Конвенцијата. Со оглед на тоа што Конвенцијата има посебни својства како договор за човековите права, и фактот што претставува жив инструмент којшто треба да се толкува во светло на условите од денешницата, постојат добри причини да се прифати дека глобалната појава на трговијата со луѓе е спротивна на духот и целта на член 4 и согласно на тоа потпаѓа под гаранциите предвидени во таа одредба (види *S.M. v. Croatia*, цитиран погоре, §§ 292 и 303).

154. Иако членот 4 од Конвенцијата се однесува само на три поими, имено ропство и слугување во членот 4 став 1, и принудна или задолжителна работа, во членот 4 став 2, Судот повторува дека, како што појасни во својата пресуда на Големиот судски совет во предметот *S.M. v. Croatia*, поимот трговија со луѓе, во сите негови можни форми, спаѓа во делокругот на членот 4 од Конвенцијата земен во целина (*ibid.*, §§ 286-97 и 303). Според тоа, поимот трговија со луѓе за потребите на принудна или задолжителна работа спаѓа во делокругот на членот 4 став 2 од Конвенцијата.

155. Спорното однесување може да го отвори прашањето на трговија со луѓе согласно членот 4 од Конвенцијата само ако се присутни сите составни елементи (дејство, средство, цел) на меѓународната дефиниција на трговијата со луѓе. Со други зборови, во согласност со принципот на усогласено толкување на Конвенцијата и другите инструменти на меѓународното право и со оглед на фактот што Конвенцијата самата по себе не го дефинира поимот трговија со

луѓе., не е можно одредено однесување или ситуација да се окарактеризира како трговија со луѓе освен ако не ги исполнува критериумите утврдени за оваа појава во меѓународното право. Од перспективата на членот 4 од Конвенцијата, поимот трговија со луѓе подразбира тргување со човечки суштества, било во национални рамки или прекугранично, без оглед дали е или не е поврзано со организиран криминал, се дури се присутни составните елементи на меѓународната дефиниција на трговијата со луѓе согласно Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа и Протоколот за спречување, потиснување и казнување на трговијата со луѓе, а особено со жените и децата како дополнување на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал. Таквото однесување или таквата ситуација на трговија со луѓе спаѓа во делокругот на членот 4 од Конвенцијата (*ibid.*, §§ 289-90, 296-97 и 303).

(ii) Дали околностите на предметниот случај повлекуваат прашања од член 4 став 2 на Конвенцијата

156. Што се однесува до применливоста на заштитата од член 4 во однос на прашањата за кои се оплакуваат жалителите во предметниот случај, Судот констатира дека, кога поплаката на жалителот е во суштина од процесна природа, како што е во предметниот случај, тогаш мора да се испита дали, во околностите на конкретниот случај, жалителите добро го аргументирале своето тврдење или, пак, постојат *prima facie* докази дека жалителите биле подложени на таквото забрането постапување. Ова, во суштина, одговара на приодот што Судот го примени во другите случаи, коишто конкретно се однесуваа на членот 3 од Конвенцијата. Одлуката дали произлегуваат процесни обврски на домашните надлежни органи мора да се заснова на околностите кои преовладувале во времето кога биле искажани релевантните наводи, или кога надлежните органи биле известени за *prima facie* доказите за постапувањето спротивно на членот 4 (видете, *mutatis mutandis*, *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, §§ 324-25, со дополнителни референци).

157. Судот, исто така, повторува дека прашањето дали одредена ситуација ги содржи сите елементи на „трговијата со луѓе“ и/или повлекува посебно прашање на принудна или задолжителна работа е фактичко прашање кое мора да се испита во светло на релевантните околности на случајот (видете, *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 303 (iv), и *Chowdury and Others*, наведено погоре, § 101).

158. Судот констатира дека поплаките за ситуацијата во Сербез начелно се однесуваат на приближно периодот од мај до ноември 2009 година. Иако жалителите не ги обезбедија точните датуми на нивното пристигнување и заминување од Азербејџан, се гледа од документите

достапни во досието (видете го пасусот 20 погоре), заедно со тврдењата на жалителите дека повеќето од нив престојувале во Азербејџан во периоди од шест месеци или подолго, и од поткрепените информации за должината на нивниот престој (шест месеци или подолго) во писмото на Одделението за борба против трговијата со луѓе од 18 ноември 2010 година (видете го пасусот 49 погоре), дека периодот во кој жалителите работеле во Азербејџан се совпаѓа, целосно или барем делумно, со периодот во однос на кој се жалт.

159. Жалителите се жалеле пред домашните граѓански судови дека нивните пасоши им биле одземени во периодот на нивниот престој во Азербејџан, дека не им биле издадени работни дозволи, дека условите на живеење биле лоши и нехигиенски, дека немале пристап до соодветна здравствена заштита, дека нивниот работодавач им ја ограничил слободата на движење, дека не им биле исплатени платите, и дека биле подложени на казнување во форма на глоба, претепување и затворање.

160. Судот констатира дека фактичките поднесоци на жалителите пред домашните судови и пред Судот се начелно кратки и не даваат конкретни детали за секој жалител поединечно, или барем за некои од жалителите. Сепак, општиот опис на работните и животните услови, колку и да се чини оскуден, што жалителите го дале во парничната постапка, укажува на неколку показатели на потенцијално постапување спротивно на членот 4 од Конвенцијата.

161. Згора на тоа, и пред домашните судови и пред Судот, жалителите упатуваа на дополнителни материјали како поткрепа на нивните поднесоци. Особено, тие упатија на Извештајот на АСТРА, чијашто содржина дава подетален приказ на дадените наводи за постапувањето со работниците од страна на Србез, а и содржи дополнителни информации за потенцијалната состојба на принудна или задолжителна работа и трговија со луѓе. Судот смета дека постоењето и содржината на Извештајот на АСТРА биле во доволна мера предочени пред домашните судови.

162. Извештајот на АСТРА дава подетални и дополнителни информации за наводите што ги дале жалителите, особено за, меѓу другото, околностите во кои работниците биле ангажирани во своите земји, немањето не само на работни дозволи туку и на дозволи за престој, наводната задолжителна работа дури и кога работниците биле болни, наводните закани дека работниците ќе биле уапсени од локалната полиција доколку го напуштале сместувањето без своите пасоши и без дозвола од работодавачот, наводниот недостиг на соодветна исхрана, наводната прекумерна прекувремена работа, и неколку наводни инциденти за наводна употреба на сила и задржување.

163. Иако во Извештајот на АСТРА изречно се кажува дека неговата содржина претставува „првична информација“, оваа содржина сепак се заснова на изјавите на работниците кои наводно биле во иста или слична ситуација како и жалителите за време на истиот период (видете ги пасусите 103 et seq. погоре), а тие изјави можно е да вклучуваат и изјави од некои од жалителите. Точно е дека извештај на една НВО, самиот по себе, не би имал значителна доказна вредност, без дополнителна истрага. Но, со оглед на областа на експертиза на предметното НВО којшто го изготвувало извештајот, а тоа е помош на мигрантските работници и сузбивање на трговијата со луѓе, *prima facie* информациите дадени во извештајот претставуваат материјал којшто ги поткрепува поднесоците на жалителите.

164. Судот забележа дека постојат некои очигледни потенцијални недоследности помеѓу изјавите на жалителите и изјавите прикажани во Извештајот на АСТРА, како и некои внатрешни недоследности во рамките на изјавите од Извештајот на АСТРА. На пример, иако жалителите констатирале дека воопшто не биле платени од мај 2009 година, во Извештајот на АСТРА се констатира во еден дел дека целосното запирање на исплатите се случило во октомври 2009 година, а потоа се вели дека тоа се случило во мај 2009 година (видете ги пасусите 103 и 110 погоре). Исто така, во други делови се констатира дека работниците биле платени, но помалку од ветеното, дека некои работници воопшто „на крајот не можеле да си ги повратат парите“, но дека сепак, при нивното заминување од Азербејџан, на работниците им биле исплатени одредени суми пари. И покрај тоа, Судот смета дека околностите можеби се разликувале во поединечните ситуации на секој работник одделно и дека, и покрај одредени недоследности во резимеата на изјавите, севкупната содржина на наводите на жалителите и на наводите содржани во Извештајот на АСТРА се, во целина, заемно доследни во однос на можното неплаќање или задоцнето плаќање на платите и намалување на платите во најразлични временски периоди почнувајќи од мај 2009 година.

165. Понатаму, Судот констатира дека постојат и други информации на кои упатуваат жалителите или кои поинаку им биле предочени на домашните судови и другите надлежни органи, како што се писмото на Данскиот совет за бегалци (видете пасус 11 погоре), информациите содржани во писмата на АЦМ до органите за спроведување на законот (видете го пасусот 3737 погоре), сведочењето на претставникот на АЦМ пред Апелациониот суд во Баку (видете го пасусот 31 погоре), како и информациите содржани во барањата за правна помош од Обвинителството на Босна и Херцеговина (видете ги пасусите 43-44 погоре). Сите погоре наведени документи даваат поткрепувачки информации за работниците кои наводно биле во иста или слична ситуација како и жалителите во истиот временски период. Што се

однесува до аргументот на Владата за недоследностите помеѓу временскиот период споменат во писмото на Данскиот совет за бегалци и датумот на заминување на последните работници на Сербез од Азербејџан, Судот, откако ги разгледа другите информации и документи во досието на случајот (видете ги пасусите 26, 16 (ii) и 114 погоре), констатира дека најразличните извори дале различни или неточни информации во врска со датумот на заминување на последните работници, па според тоа, временскиот период посочен во писмото не мора нужно да е недоследен со тие информации.

166. Судот смета дека погоре споменатите наводи за физичките и другите форми на казнување, задржување на личните исправи и ограничувањето на движењето објаснето со закани со можни апсења на жалителите од страна на локалната полиција поради нивниот нерегулиран престој во Азербејџан (без дозвола за работа и дозвола за престој) се индикативни за можна физичка и ментална присила и работа изнудена под закана од казнување. Освен тоа, наводите за неплаќањето на платите и „глобите“ во форма на одбитоци од плати поради отсуство од работа и немањето работни дозволи разоткриваат потенцијална ситуација на особена ранливост на жалителите како нерегуларни мигранти без средства.

167. Освен тоа, дури и под претпоставка дека, во времето на врбување, жалителите се понудиле себеси за работа доброволно, и мислеле, во добра верба, дека ќе си ги добијат платите, погоре споменатите наводи укажуваат дека е можно ситуацијата отпосле да се променила како резултат на однесувањето на работодавачот. Во врска со тоа, Судот повторува дека, кога работодавачот ја злоупотребува својата моќ или ја искористува ранливоста на своите работници за да ги експлоатира, тие тогаш не се понудиле себеси за работа доброволно. Претходната согласност на жртвата не е доволна за да се исклучи карактеризирањето на работата како принудна работа (споредете Chowdury and Others, наведено погоре, § 96-97). Судот исто така ги зема предвид и наводите за присилни и прекумерно долги работни смени, немањето соодветна исхрана и здравствена заштита, и општата слика на присилна и застрашувачка атмосфера во Сербез. Судот смета дека сите горни наводи, земени заедно, одговараат на аргументирано тврдење дека жалителите биле подложени на работа или услуга којашто била изнудена од нив под закана со казнување и за којашто не се понудиле себеси доброволно. Според тоа, постои аргументирано тврдење за постоење на „принудна или задолжителна работа“ во смисла на член 4 став 2 од Конвенцијата.

168. Што се однесува до тоа дали постоело прашање на трговија со луѓе, Судот повторува дека, за да произлезе такво прашање, мора да бидат присутни сите составни елементи на трговијата со луѓе (дејство, средство, цел) (видете го пасусот 155 погоре). Што се однесува до

„дејството“, фактот што жалителите биле врбувани во Босна и Херцеговина, доведени во групи во Азербејџан до страна на приватна компанија и сместени колективно во определеното сместување коешто наводно не смееле да го напуштат без дозвола од работодавачот може да претставува „врбување, превоз, пренос, засолнување и прифаќање на лица“. Што се однесува до „средството“, информациите во Извештајот на АСТРА за околностите на врбувањето, а особено немањето соодветни договори за вработување (кои биле заменети со прашалници што ги потпишувале во еден примерок и потоа работодавачот ги задржувал) и ветувањето за повисоки плати од што им биле исплатени, разоткриваат наводна ситуација која може да одговара на врбување по пат на измама и прелага. Што се однесува до „целта“, заклучокот од пасусот 167 погоре разоткрива, исто така, потенцијална цел на експлоатација во форма на принудна работа.

169. Имајќи го предвид погорното, Судот констатира дека, во своите поднесоци пред домашните судови и Судот, жалителите го докажале постоењето на „аргументирано тврдење“ дека тие биле подложени на прекугранична трговија со луѓе и принудна или задолжителна работа на територијата на Азербејџан од страна на, меѓу другите, некои наводни сторители кои живееле во Азербејџан. На соодветно место подолу, Судот ќе оцени дали жалителите ги искористиле соодветните домашни патеки за правно задоволување и дали нивното аргументирано тврдење може да се смета дека им било „достаточно предочено“ на, меѓу другите, релевантните органи за спроведување на законот.

170. Од причини наведени погоре, членот 4 став 2 е применлив.

3. Искрпување на домашните правни лекови

171. Владата понатаму аргументираше дека жалителите не ги искрпиле релевантните домашни правни лекови со тоа што не повеле кривична постапка во врска со нивните наводи за принудна или задолжителна работа и трговија со луѓе или со тоа што не повеле парнична постапка за нивните имотно-правни барања против соодветниот обвинет. Особено, Владата тврдеше дека принудна или задолжителна работа и трговија со луѓе се појави кои не може да се сузбијат само преку граѓански постапки, туку се потребни кривични санкции со цел да се потиснат. И покрај тоа што овие кривични дела се казниви според релевантните одредби на Кривичниот законик, жалителите направиле пропуст со тоа што своите поплаки не ги упатиле до органите на кривично гонење. Што се однесува до граѓанско-правната компонента на поплаките поврзани со наводната материјална штета, парничната постапка поведена од жалителите била насочена против погрешниот обвинет, Сербез, додека пак, како што утврдиле домашните судови, тие биле вработени од Акора. И покрај

ваквиот наод, жалителите не поднеле граѓанска тужба против Акораниту во Азербејџан ниту на друго место. Конечно, жалителите никогаш не повеле постапка пред националните органи за наводниот пропуст на тужената Држава да ги испочитува своите позитивни обврски од членот 4 став 2 на Конвенцијата.

172. Жалителите аргументирале дека граѓанската постапка била „доволен правен механизам“ за правно задоволување на нивните поплаки. Тие исто така констатираа, особено, дека, согласно членот 265.4 од ЗПП, граѓанските судови треба да ги известат органите на гонење доколку, при разгледување на граѓанска тужба, констатираат постоење на елементи на кривично дело во постапките на странките во случајот или кај други лица. Но, домашните судови не ја примениле оваа мерка и покрај сериозноста на наводите на жалителите. Конечно, жалителите изјавиле дека домашните надлежни органи биле „сосема доволно свесни,“ за содржината на нивните наводи, но не спровеле соодветна истрага за нив.

173. Третата страна, Босанската влада, изјавила дека, во околностите на случајот, жалителите и директно и индиректно ги предочиле своите поплаки пред домашните надлежни органи, со што им дале можност да ја исправата секоја наводна повреда. Особено, во својата тужба, жалителите се поплакувале на наводното задржување на нивните пасоши, ограничувањето на нивната слобода на движење од страна на работодавачот, неисплаќањето на платите, физичкото казнување, лошите услови за живеење итн. Се чини дека третата страна сугерира дека, во контекст на меѓународните обврски на тужената Држава во однос на спречувањето на трговијата со луѓе и принудна работа и во однос на примената на соодветни регулаторни мерки и имиграциски прописи кај деловните субјекти кои може да се искористат како „превез за криумчарење луѓе“, домашните граѓански судови во предметниот случај не ги испитале соодветно погоре наведените поднесоци на жалителите.

174. Освен тоа, третата страна констатира дека АЦМ ги известил Министерството за внатрешни работи и Генералното обвинителство за поплаките на жалителите, при што АЦМ аргументирал дека тие биле подложени на принудна работа и трговија со луѓе, и во тој поглед побарал да се поведе кривична истрага. Понатаму, АЦМ ја спорел и неактивноста на органите за спроведување на законот пред домашните судови. Конечно, азербејџанските надлежни органи биле информирани за поплаките на жалителите и другите работници во однос на ситуацијата во Сербез и од барањето за заемна правна помош доставено од Обвинителството на Босна и Херцеговина во април 2010 година. Според третата страна, во такви околности, случувањата им биле во доволна мера предочени на надлежните органи и тие морале да постапат по сопствена иницијатива за да спроведат истрага и не смееле

да ја остават работата на иницијатива на жртвите да поднесат формална кривична тужба.

175. Судот повторува дека, начелно, за поплаките кои се однесуваат на постапување спротивно на членот 4, соодветниот правен лек што треба да се примени е поднесување кривична тужба (видете *L.E. v. Greece*, по. 71545/12, § 56, 21 January 2016; видете ги исто и пасусите 185-187 подолу). Во предметниот случај, Судот смета дека прашањето на исцрпеност на домашните правни лекови, коешто го аргументираат странките, треба да се спои со основаноста, бидејќи е тесно поврзано со суштината на жалбените наводи на жалителите во однос на наводниот пропуст на тужената Држава да ги испочитува своите позитивни обврски.

4. Заклучок за допуштеноста

176. Судот смета дека жалбените наводи не се ниту очигледно неосновани ниту, пак, недопустливи по ниту една од основите наведени во членот 35 од Конвенцијата. Затоа, мора да се прогласат за допуштени.

Б. Основаноста

1. Поднесоци на странките

(а) Жалителите

177. Жалителите ги повторија своите жалбени наводи (видете ги пасусите 126 и 137 погоре). Тие дополнително ги елаборираа своите жалбени наводи аргументирајќи дека домашните судови направиле пропуст со тоа што не ги известиле органите на гонење за постоењето на елементите на кривично дело коишто можеле да се воочат во нивната граѓанска тужба, како и дека надлежните органи, начелно, не ги испочитувале своите позитивни обврски од членот 4 од Конвенцијата, вклучувајќи ја и должноста да ги инкриминираат и кривично да ги гонат сите дела кои претставуваат постапување спротивно на тој член (видете ги пасусите 129 и 172 погоре).

(б) Владата

178. Поднесоците на Владата во суштина беа ограничени на нивниот приговор за делокругот на случајот и допуштеноста на жалбените наводи наведени погоре.

2. Коментарите на третата страна

179. Владата на Босна и Херцеговина, која се вмеша согласно членот 36 став 1 од Конвенцијата, констатира дека, дури и ако се

прифати дека законската рамка којашто постоела во тужената Држава била усогласена со барањата од членот 4 од Конвенцијата, законската рамка не се применувала ефективно во пракса. Самиот факт што работниците работеле на изградба на јавни објекти нарачани од Државата, при тоа престојувајќи во земјата по основ на туристичка виза, го покренува прашањето за ефективност на законската рамка со која се уредува состојбата на странските работници. Згора на тоа, домашните надлежни органи не презеле никакви конкретни чекори за да спроведат истрага околу релевантните наводи, иако биле свесни за нив од поголем број на извори, вклучително и меѓународните организации и Министерството за надворешни работи на САД. Понатаму, домашните граѓански судови коишто ја разгледувале тужбата на жалителите не успеале да им ги заштитат имотно-правните интереси кои произлегувале од нивното легитимно очекување да си ги добијат платите и донеле неосновани одлуки со кои ги игнорирале аргументите за принудна работа и реалноста на ситуацијата. Третата страна сметаше дека една од причините за погорниот исход може да се најде во квалитетот на домашните закони за туризам, мигрантските работници и работничките права, чиишто одредби биле широки и непрецизни.

3. Процена на Судот

(а) Општи начела

180. Судот повторува дека согласно членот 4 од Конвенцијата, Државата може да се повика на одговорност не само за своите директни дејства, туку и за својот пропуст ефективно да ги заштити жртвите на ropство, слугување, или принудна или задолжителна работа по пат на своите позитивни обврски (видете *C.N. and V. v. France*, наведено погоре, § 69, со понатамошни упатувања).

181. Случаите поврзани со трговијата со луѓе согласно член 4 обично го вклучуваат прашањето на позитивните обврски на Државите согласно Конвенцијата. И навистина, жалителите во овие случаи обично се жртви на трговијата со луѓе или на постапување поврзано со трговијата со луѓе од страна на друга приватна странка чиишто дејства не може да ѝ се припишат на директна одговорност на Државата (видете *J. and Others v. Austria*, no. 58216/12, §§ 108-09, 17 January 2017, и *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 304).

182. Од погорното следува дека општата рамка на позитивните обврски согласно член 4 подразбира (1) должност да се донесе законска и административна рамка за забрана и казнување на трговијата со луѓе; (2) должност, во одредени околности, да се преземат оперативни мерки за заштита на жртвите или потенцијалните жртви од трговијата со луѓе; и (3) процесна обврска да се спроведат

истраги за ситуации на потенцијална трговија со луѓе. Општо земено, првите два аспекти на позитивните обврски може да се означат како материјално-правни, додека пак третиот аспект се однесува на (позитивните) процесни обврски на државата (видете *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 306).

(i) Материјално-правните аспекти на позитивните обврски

183. За да ја испочитува својата позитивна обврска да ги криминализира и ефективно да ги гони дејствијата од членот 4 од Конвенцијата, на земјите членки им се налага да воспостават законодавна и управна рамка со која ќе се забранат и казнат принудна или задолжителна работа, слугување и ропство (видете *Chowdury and Others*, наведено погоре, § 105). Па така, за да се одреди дали дошло до повреда на членот 4, мора да се земе предвид воспоставената релевантна правна или регулаторна рамка (видете *Rantsev*, наведено погоре, § 284; *C.N. and V. v. France*, наведено погоре, § 105; и *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 305).

184. Како и кај членовите 2 и 3 од Конвенцијата, и со членот 4 може, во одредени околности, да ѝ се наложи на Државата да преземе оперативни мерки за да ги заштити жртвите или потенцијалните жртви на постапувањето спротивно на овој член. За во околностите на конкретниот случај да се јави позитивната обврска за преземање оперативни мерки, мора да се покаже дека државните органи биле свесни, или требало да бидат свесни, дека идентификуваното лице било, или е во реален и непосреден ризик да биде подложено на такво постапување. Во случај на позитивен одговор, доаѓа до повреда на членот 4 од Конвенцијата тогаш кога државните органи ќе пропуштат да преземат соодветни мерки во делокругот на своите овластувања за да го отстранат лицето од таквата состојба или ризик. Сепак, имајќи ги во предвид потешкотии поврзани со вршењето на полициската работа во современите општества, и оперативните избори што мора да се направат во смисла на приоритети и ресурси, обврската за преземање оперативни мерки мора да се толкува така што да не претставува невозможен или несразмерен товар за државните органи (видете *Rantsev*, наведено погоре, § 287).

(ii) Позитивни процесни обврски

185. Како и кај членовите 2 и 3, и членот 4 подразбира процесна обврска за спроведување на истрага кога ќе постои основано сомневање дека биле повредени правата на лицето кои произлегуваат од тој член (видете *C.N. v. the United Kingdom*, наведено погоре, § 69, и *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, §§ 324-25). Процесната обврска од членот 4 од Конвенцијата, како елемент од поширокиот концепт на

позитивни обврски, во суштина се однесува на должноста на домашните надлежни органи во пракса да ги применуваат релевантните воспоставени кривично-правни механизми за да го забраната и казнат однесувањето спротивно на таа одредба. Ова подразбира барање да се спроведе ефективна истрага за наводите за постапувањето спротивно на членот 4 од Конвенцијата. Процесните обврски од конвергентните принципи на членовите 2 и 3 од Конвенцијата ја даваат содржината на процесната обврска од членот 4 од Конвенцијата (видете *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, §§ 308-11).

186. Иако општиот делокруг на позитивните обврски на Државата може да се разликува помеѓу случаите кога постапувањето спротивно на Конвенцијата било извршено преку вмешување на државните агенти и случаите кога насилството го извршило приватно лице, процесните барања се слични (*ibid.*, § 312).

187. Овие процесни барања првенствено се однесуваат на должноста на надлежните органи за поведат и спроведат ефективна истрага. Како што е објаснето и во судската пракса на Судот, тоа значи поведување и спроведување на истрага којашто ќе може да доведе до утврдување на фактите и идентификување и – доколку е соодветно – казнување на одговорните лица (*ibid.*, § 313, и *Rantsev*, цитирано погоре, § 288). Надлежните органи мора да дејствуваат по своја сопствена иницијатива веднаш штом ќе им бидат предочени случувањата. Особено, тие не смеат работата да ја остават на иницијатива на жртвите за да преземат одговорност за преземање какви било истражни постапки (видете *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, § 314). За истрагата да биде ефективна, таа мора да биде независна од лицата инволвирани во настаните. Барањето за брзо реагирање и разумна експедитивност е имплицитно во сите случаи, но кога постои можност лицето да се отстрани од штетната состојба, тогаш истрагата мора да се спроведе итно. Жртвата или најблискиот роднина мора да бидат вклучени во постапката во мера колку што е неопходно да се заштитат нивните легитимни интереси (*Rantsev*, наведено погоре, § 288; *L.E. v. Greece*, наведено погоре, § 68; и *C.N. v. the United Kingdom*, наведено погоре, § 69).

188. Процесната обврска е барање кои произлегува од средствата, а не од резултатите. Не постои апсолутно право кривично да се гони или осуда некое конкретно лице доколку не се направени никакви пропусти по нечија вина во настојувањето сторителите на кривичните дела да се повикаат на одговорност. Оттука, фактот што истрагата ќе заврши без конкретни, или со само ограничени резултати, не укажува на постоење на некаков пропуст како таков. Згора на тоа, процесната обврска не смее да се толкува на таков начин што да им наметне невозможен или несразмерен товар на надлежните органи. Сепак, надлежните органи мора да ги преземат сите разумни чекори што може

да ги преземат за да соберат докази и да ги расветлат околностите на случајот. Особено, заклучоците од истрагата мора да се засноваат на темелни, објективни и непристрасни анализи на сите релевантни елементи. Пропустот да се следи очигледната линија на истрагата ја подрива, и тоа во решавачка мера, способноста на истрагата да ги утврди околностите на случајот и идентитетот на одговорните лица. Што се однесува до степенот на темелна проверка што Судот треба да ја примени во овој поглед, важно е да се нагласи дека, иако Судот признава дека мора да биде претпазлив кога ја презема улогата на фактички првостепен трибунал, кога тоа ќе стане неизбежно поради околностите на конкретниот случај, сепак Судот мора да примени „особено темелна проверка“ дури и кога одредени домашни постапки и истраги веќе биле спроведени (видете *S.M. v. Croatia*, наведено погоре, §§ 315-17, со понатамошни упатувања).

189. Почитувањето на процесните обврски мора да се оценува врз основа на неколку суштински параметри. Овие елементи се меѓусебно поврзани и секој од нив, земен посебно, не претставува цел за себе. Тие се критериумите кои, земени заедно, го овозможуваат степенот на ефективност на истрагата што треба да се оценува. Можните недостатоци во релевантните постапки и процеси на одлучување мора да се издигнат на ниво на значајна грешка за да се проблематизира исходот согласно членот 4. Со други зборови, Судот не се занимава со наводите за помали грешки или изолирани пропусти, туку само со значајни недостатоци во постапките и релевантните процеси на одлучување, имено, такви што може да ја подријат способноста на истрагата да ги утврди околностите на случајот или одговорното лице (*ibid.*, §§ 319-20, со понатамошна референца).

190. Покрај тоа, и општо кажано, Судот смета дека обврската за спроведување на ефективна истрага е обврзувачка, во таквите случаи, за органите за спроведување на законот и за правосудните органи. Кога овие надлежни органи ќе утврдат дека работодавачот прибегнал кон трговија со луѓе или принудна работа, тие треба соодветно да делуваат, во рамките на своите соодветни сфери на надлежност, согласно релевантните кривично-правни одредби (видете *Cowdury and Others*, наведено погоре, § 116).

191. Судот повторува дека трговијата со луѓе е проблем кој често не е ограничен на домашната арена. Кога некое лице се тргува од една Држава во друга, кривичното дело трговија со луѓе може да се случи во Државата на потекло, секоја од Државите на транзит, и во Државата на одредиште. Релевантните докази и сведоци може да се појават во сите овие Држави. Иако Протоколот од Палермо не кажува ништо за прашањето на судската надлежност, Конвенцијата против трговијата со луѓе изречно им налага на сите земји членки да се прогласат за надлежни за сите кривични дела на трговија со луѓе што ќе се случат

на нивната територија. Таквиот приод, според ставот на Судот, е единствениот логичен во светло на општата обврска, на која подлежат сите Држави согласно членот 4 од Конвенцијата, да спроведат истраги за наводните кривични дела на трговија со луѓе. Покрај обврската да спроведат домашна истрага за настаните што се случуваат на нивните територии, земјите членки подлежат и на обврската во случаите на прекугранична трговија со луѓе ефективно да соработуваат со релевантните надлежни органи на другите засегнати Држави во истрагата на настаните што се случиле надвор од нивните територии (видете *Rantsev*, наведено погоре, § 289).

(б) Примената на погорните начела во предметниот случај

192. Уште на самиот почеток, откако беа земени предвид релевантните одредби од домашното кривично право и релевантните меѓународни договори ратификувани од Азербејџан (видете ги пасусите 71-72 и 96-99 погоре) и другите релевантни домашни правни и регулаторни рамки (видете ги, особено, пасусите 79-95 погоре), Судот констатира дека во предметното време домашниот правен систем предвидувал кривично-правни механизми за заштита на лицата од трговија со луѓе и принудна работа, како и одреден степен на правна рамка за регулирање на стопанските дејности кои би можеле да се искористат како превез за трговијата со луѓе, како и имиграциски прописи кои за сигурно би можеле да ги решат релевантните причини за загриженост коишто се однесуваат на поттикнување, олеснување или толерирање на трговијата со луѓе. Но, Судот нема потреба понатаму да ја испитува домашната правна рамка, бидејќи жалителите не се оплакуваат конкретно во тој поглед. Како што беше констатирано погоре, нивните жалбени наводи се повеќе од процесна природа и се однесуваат на недобивањето соодветни одговори од домашните надлежни органи на нивните наводи дека биле подложени на принудна или задолжителна работа и трговија со луѓе (видете ги пасусите 132-134 погоре). Затоа, Судот својата оценка ќе ја ограничи на процесните аспекти на позитивните обврски на Државата.

(i) Дали во предметниот случај произлегува обврска да се спроведе истрага

193. Како што Судот констатира погоре, севкупноста на аргументите и поднесоците на жалителите во однос на нивната нерегулирана ситуација и нивните работни и животни услови, вклучително и тие дадени во домашната парнична постапка, претставуваат „аргументирано тврдење“ за постапување спротивно на членот 4 од Конвенцијата (видете го пасусот 169 погоре).

194. Покрај тоа, Судот смета, од причини наведени подолу, дека во конкретните околности на предметниот случај случувањата (односно

„аргументирано тврдење“ на жалителите) биле „во доволна мера предочени“ на релевантните домашни надлежни органи, а особено на органите надлежни за примена на кривично-правните механизми за заштита, и дека, затоа, од предметниот случај произлегува обврската за спроведување на истрага, иако жалителите самите не поднеле формална кривична тужба.

195. Особено, азербејданските надлежни органи биле свесни за извештајот на ЕКРИ од 2011 година, чишто наоди подоцна биле преточени во Извештајот на ГРЕТА (видете ги пасусите 118-119 погоре), според кои голем број работодавачи кои вработуваат мигрантски работници во Азербејдан, вклучително и во градежниот сектор, прибегнале кон практики на нелегално вработување и, како резултат на тоа, мигрантите кои се вработувале нелегално често се наоѓале себеси ранливи на сериозни форми на злоупотреба. Понатаму, во Извештајот на ГРЕТА подоцна се забележува дека службените лица за спроведување на законот во Азербејдан биле склони потенцијалните случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација да ги гледаат како обични работни спорови помеѓу работникот и работодавачот, Според ставот на Судот, иако далеку од решавачки, општиот контекст опишан во овие извештаи е релевантен за оценување на фактите на случајот.

196. Судот понатаму констатира дека, според документите доставени од третата страна, АЦМ доставил две жалбени писма до Министерството за внатрешни работи на 22 октомври 2009 година и до Генералното обвинителство на неутврден датум. АЦМ се жалел на ситуацијата во Сербез и тврдел дека е потребно да се спроведе истрага согласно одредбите од кривичното право за трговија со луѓе. Освен тоа, според сведочењето на претставничката на АЦМ, на подоцнежен датум, пред Апелациониот суд во Баку во рамките на граѓанската постапка што ја повеле жалителите. Исто така, се гледа дека АЦМ се спорел и со органите за спроведување на законот поради нивната неактивност пред домашните судови, па нивните жалби во врска со овој случај стигнале и до Врховниот суд. Тужената Влада не ја оспорила изречно вистинитоста на поднесоците на третата страна во однос на погоре споменатите писма, судски оплаки и сродните постапки.

197. Последователно, во април 2010 година, и повторно во 2011 и 2012 година, Обвинителството на Босна и Херцеговина доставило барање за правна помош до азербејданските органи за спроведување на законот, во кое ги опишува наводите за ситуацијата во Сербез што се одвивала на територијата на Азербејдан (видете ги пасусите 43-59 погоре).

198. Во врска со ова, Судот констатира дека, во контекст на позитивните обврски од член 3 од Конвенцијата, а кои се слични со

обврските од членот 4 од Конвенцијата, „аргументирано тврдење“ што се предпочува пред надлежните органи на таа Држава, со што се активира нејзината должност да спроведе понатамошна истрага за наводите (видете *X and Others v. Bulgaria* [GC], no. 22457/16, §§ 200-01, 2 February 2021).

199. Конечно, во својата граѓанска тужба поднесена во јули 2010 година, жалителите, исто така, дадоа приказ на релевантните факти и причините зошто сметаат дека биле жртви на принудна работа.

200. Имајќи ги во предвид погорните согледувања, Судот констатира дека „аргументираното тврдење“ на жалителите во доволна мера и во неколку наврати им било предпочувано на домашните надлежни органи на најразлични начини, како и тужбата што жалителите ја поднеле до домашните судови, од што органите за спроведување на законот морале да станат известени за конкретните околности на предметниот случај. Бидејќи вниманието на надлежните органи било „во доволна мера привлечено“ кон наводите во прашање, а кои претставуваат аргументирано тврдење, тие морале да делуваат по сопствена иницијатива така што ќе повеле и ќе спровеле ефективна истрага, дури и без формално поднесена кривична пријава од страна на жалителите.

(ii) Дали воопшто била спроведена ефективна истрага

201. Судот констатира дека Владата не доставила никакви информации или коментари за спроведување на какви било истражни дејствија од страна на домашните органи за спроведување на законот. Дури по доставувањето на документите од третата страна, со кои се докажува дека поплаките им биле упатени и на домашните органи за спроведување на законот, како и документите во однос на преписката помеѓу надлежните органи на Босна и Херцеговина и Азербејџан по доставувањето на барањата за правна помош, тужената Влада, во своите коментари по согледувањата на третата страна, не достави никакви информации за какви било домашни истраги. Според тоа, Владата не покажала дека била спроведена ефективна истрага.

202. Од причини на целовитост, Судот во секој случај ќе ги земе предвид документите доставени од третата страна, другите материјали во досието на случајот, и релевантните меѓународни извештаи. Но, Судот констатира дека фактичките информации дадени во овој поглед од најразлични извори се разликуваат, а понекогаш и се противречни.

203. Особено, во писмото на Одделението за борба против трговијата со луѓе од 17 декември 2009 година, коешто го разгледувал првостепениот суд во граѓанската постапка, се вели дека не било можно да се спроведе истрага за поплаките во однос на Србез бидејќи сите негови работници ја напуштиле земјата до 26 ноември 2009

година. Содржината на писмото имплицира дека не била поведена никаква кривична истрага.

204. Но, во своите поднесоци до ГРЕТА, азербејцанските надлежни органи дале информации кои се чини дека ѝ противречат на содржината на погоре споменатото писмо, дека Одделението за борба против трговијата со луѓе „интервјуирало значителен број на засегнати работници“ но, не можеле да откријат ниту еден знак на трговија со луѓе и принудна работа, и дека „случајот бил затворен“ на 27 април 2011 година во согласност со членот 39.1.1 оф ЗКП (видете го пасусот 118). Од погорните информации следува дека не била поведена никаква кривична истрага поради „немање на кривичен настан“.

205. Подетални информации биле дадени во писмото од 18 ноември 2010 година од Одделението за борба против трговијата со луѓе, коешто било проследено до надлежните органи на Босна и Херцеговина во одговор на нивното барање за правна помош (видете ги пасусите 46-54 погоре). Содржината на писмото се чини дека му противречи на писмото на Одделението за борба против трговијата со луѓе од 17 декември 2009 година. Во писмото се вели дека Одделението ги „испитало“ барањата во однос на работниците на Србез. Во писмото во најголем дел се дава едно многу општо резиме на активностите на Србез и на животните и работните услови на работниците. Во писмото се вели дека неколку работници биле повикани на распит, при што ги негирале сите наводи за принудна работа или трговија со луѓе, и во суштина изјавиле дека целиот проблем бил ограничен на некои повреди на работна дисциплина од неколку работници, а некои поради тоа биле испратени дома.

206. Од погоре споменатото писмо не произлегува дека Одделението за борба против трговијата со луѓе формално повело некаква истрага или претходна постапка или дека биле преземени ефективни истражни чекори. Што се однесува до работниците кои била повикани на распит, тие во писмото не биле именувани, и не било споменато каде и како бил спроведен распитот. Се чини дека никој од потенцијалните жртви, па ни жалителите, не биле информирани дека Одделението за борба против трговијата со луѓе спроведува некакво „испитување“. Не постојат ни информации за обиди да се идентификуваат и повикаат на распит некои од потенцијалните или веќе идентификуваните наводни жртви, вклучително и жалителите. Судот констатира дека, со оглед на тоа што Одделението за борба против трговијата со луѓе знаело дека голем број наводни жртви биле вратени назад во Босна и Херцеговина и било известно за кривичната постапка што била поведена во Босна и Херцеговина, Одделението можело да прати формално барањето за правна помош до надлежните органи на таа земја согласно Конвенцијата за заемна помош, барајќи од земјата да ги идентификува и повика на распит потенцијалните жртви,

и да достави копии од нивните изјави до азербејцанските органи за спроведување на законот.

207. Понатаму, не беше покажано дека бил направен ниту еден обид да се идентификуваат и повикаат на распит некои од инволвираните лица кои биле државјани или живееле во Азербејцан. И покрај конкретното барање во овој поглед од страна на надлежните органи на Босна и Херцеговина, се гледа дека не биле преземени никакви чекори да се идентификува лицето именувано како С. На сличен начин, не се достапни ни информации за тоа дали се преземени чекори за идентификување на барем двајцата државјани од Азербејцан споменати во извештајот на АСТРА (види пасус 104 погоре).

208. Накратко, од поднесоците на странките или од кој било друг материјал во досието на случајот, не произлегува дека била спроведена ефективна кривична истрага за наводите за принудна работа и трговија со луѓе што ги дале жалителите.

(iii) Заклучок

209. Со оглед на фактот дека не била спроведена ефективна истрага иако случувањата им биле во доволна мера предочени на домашните надлежни органи, Судот го отфрла приговорот на Владата во однос на тоа дали се исцрпени домашните правни лекови, и констатира дека тужената Држава не успеала да ги испочитува своите процесни обврски да поведе и спроведе ефективна истрага за тврдењата на жалителите во однос на наводната принудна работа и трговија со луѓе.

210. Според тоа, дошло до повреда на членот 4 став 2 од Конвенцијата согласно процесните аспекти.

III. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

211. Членот 41 од Конвенцијата предвидува:

„Ако Судот констатира дека постои повреда на Конвенцијата или на нејзините Протоколи, и ако домашното право на засегнатата Висока договорна страна овозможува само делумно отстранување на последиците на таа повреда, Судот, доколку е потребно, ѝ досудува правично обештетување на оштетената страна.“

A. Штета

212. Секој од жалителите побарува по 10.000 азербејцански манати (АЗН) на име материјална отштета, констатирајќи дека на секој од нив не им биле исплатени платите во овој износ. Секој од жалителите, исто така, побарува и по 10.000 евра (ЕУР) на име нематеријална отштета.

213. Владата даде поднесок дека жалителите не обезбедиле никакви докази како поткрепа на своите барања за материјална отштета и смета дека треба да се одбијат. Што се однесува до барањата за

нематеријална отштета, Владата смета дека овие барања се прекумерни.

214. Според Правилото 60 од Судскиот деловник, секое барање за правично задоволување мора да се разглоби на ставки и да се достави напишено заедно со релевантните поткрепни документи или ваучери, а во случај да не се постапи така, Судскиот совет може да го одбие барањето целосно или делумно.

215. Со оглед на околностите на случајот, Судот смета дека е можно жалителите да не располагаат со ниту еден документ како поткрепа на своите барања за материјалната отштета. Но, од нив може да се очекува да обезбедат појаснувачки детали за износите на платите што секој од нив првично ги договорил со својот работодавач, како и кој дел од тие плати не бил исплатен, во секоја поединечна ситуација. Но, такви детали не беа обезбедени. Згора на тоа, Судот констатира дека, начелно, барањата за материјална отштета се сочинуваат врз основа на прецизна пресметка (видете *Shukurov v. Azerbaijan*, по. 37614/11, § 32, 27 October 2016). Пред домашните судови, жалителите побарувале по 10.000 УСД за секого, на име истата материјална отштета (износите на платите што наводно не им биле исплатени на секој од нив поединечно), Судот констатира дека, со оглед на тоа што овие барања се изразени во различни валути, всушност претставуваат и различни износи, што го наведе Судот на заклучокот дека,

216. Во такви околности, Судот констатира дека барањата за материјална отштета се неосновани и мора да се отфрлат.

217. Што се однесува до барањата за нематеријална отштета, Судот смета дека жалителите мора да претрпеле нематеријална штета како последица на констатирани повреди. Правејќи процена на рамноправна основа, Судот на секој жалител му доделува износ од 5.000 ЕУР на име нематеријална отштета, зголемено за износот на даноците што може да им се наплатат.

В. Трошоци и издатоци

218. Жалителите не доставија никакви побарувања во однос на трошоци и расходи. Според тоа, Судот не е повикан да додели награди под ова заглавје.

С. Затезна камата

219. Судот смета дека е соодветно затезната каматна стапка да се заснова на маргиналната кредитна стапка на Европската централна банка, зголемена за три процентни поени.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ, ЕДНОГЛАСНО,

1. *Ја прогласува* жалбата за допуштена.
2. *Одлучува* дека дошло до повреда на членот 4 став 2 од Конвенцијата согласно процесните аспекти;
3. *Одлучува*
 - (а) дека одговорната Држава треба да им плати, во рок од три месеци од датумот на кој оваа пресуда влегува во сила, согласно член 44 став 2 од Конвенцијата, 5.000 ЕУР (пет илјади евра) на секој од жалителите, зголемено за износот на даноците што може да им се наплатат, а на име обесштетување за нематеријални штети, во противвредност на конвертибилни марки на Босна и Херцеговина, по важечкиот девизен курс на денот на порамнувањето;
 - (б) дека по истекот на погоре споменатиот рок од три месеци до исплатата ќе се наплати проста камата на погорните износи по стапка еднаква на маргиналната кредитна стапка на Европската централна банка за време на периодот на задоцнување, зголемено за три процентни поени.
4. *Го одбива* остатокот од барањето на жалителите за правично задоволување.

Изготвено на англиски јазик, и доставено на писмено на 7 октомври 2021 година, согласно правилото 77 став 2 и 3 од Деловникот на Судот.

(потпис)

Victor Soloveytchik
секретар

Síofra O'Leary
претседател

ДОДАТОК

Список на жалителите

Бр.	Име на жалителот	Година на раѓање	Место на живеење според документите на надлежните органи
1.	Сеудин ЗОЛЕТИЌ	1973	Живинице
2.	Амер АЛИБАШИЌ	1987	Живинице
3.	Сакиб АРСЛАНОВИЌ	1973	Живинице
4.	Хајрудин БЕГИЌ	1963	Живинице
5.	Горан КАТИЌ	1963	Градишка
6.	Амир ДЕЛИБАЈРИЌ	1989	Живинице
7.	Радослав ДЕЛИЌ	Н/В	Градишка
8.	Тихомир ДУВЊАК	1962	Градишка
9.	Миодраг ГЛИШИЌ	1966	Градишка
10.	Јасмин ХАСАНОВИЌ	1988	Живинице
11.	Ејуб ХОЏИЌ	1965	Доњи Вакуф
12.	Рамиз ХОЏИЌ	1962	Живинице
13.	Исмаил ЈУКИЌ	1983	Тузла
14.	Муамер КАХРИЌ	1990	Јајце-Шибеница
15.	Миодраг КАУРИН	1967	Градишка
16.	Предраг КАУРИН	1972	Градишка
17.	Свето ЛАЗИЌ	1962	Градишка
18.	Сабахудин МАКИЌ	1975	Јајце
19.	Жељко МАТИЌ	1964	Градишка
20.	Бекир МУЈИЌ	1961	Сапна
21.	Фахрет МУСТАФИЌ	1968	Доњи Вакуф
22.	Елведин ОПАРДИЈА	1988	Доњи Вакуф
23.	Расид ОПАРДИЈА	1962	Доњи Вакуф
24.	Драго ПЕРИЌ	1951	Градишка
25.	Сувад ПОТУРОВИЌ	1968	Доњи Вакуф
26.	Милорад ПРЕРАД	1987	Градишка
27.	Фадил САЛКАНОВИЌ	1953	Живинице
28.	Ибро САРИЌ	1955	Живинице
29.	Бењамин СИЉАК	1985	Бугојно

ПРЕСУДА ВО СЛУЧАЈОТ ЗОЛЕТИЌ И ДРУГИ ПРОТИВ АЗЕРБЕЈЏАН

Бр.	Име на жалителот	Година на раѓање	Место на живеење според документите на надлежните органи
30.	Исмет СИЉАК	1958	Бугојно
31.	Марко ТАМИНОЗИЈА (или Марко ТАМИНЦИЈА)	Н/В	Градишка
32.	Горан ВУЈАТОВИЌ	1966	Бос. Александровац
33.	Енис ЗАХИРОВИЌ	1989	Живинице